

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Dergisi
Erzincan Law Review

Cilt/Vol: 29 Sayı/No: 1 Haziran/June 2025

**İslam ve Türk İcra Hukukunda Borçlunun Hâline
Münasip Evinin Haczedilmezliği**

The Exemption of the Debtor's Reasonably Suitable
Residence from Seizure under Islamic and Turkish
Enforcement Law

  Prof. Dr. İbrahim ÖZBAY*

  Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin KARAYAKA**

 10.60002/ebyuhfd.1602811

ÖZ

İslam ve Türk İcra Hukukunda, borçlarını rızası ile ödemeyen borçlulara karşı, alacaklıların haklarını korumak maksadı ile alacakların devlet kuvveti ile nasıl tahsil edileceği usulü tespit edilmiştir.

Hukuk sistemlerinde sosyal düşüncelerle, özellikle borçlunun ve ailesinin yaşaması ve ekonomik varlığını devam ettirmesi, tamamen topluma muhtaç hâle

* Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı.

** Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı.

Makale Bilgisi/Article Info: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/Received: 17.12.2024 | **Kabul/Accepted:** 03.02.2025.

Bu makale, intihal programında taranmış ve iki (kör) hakem incelemesinden geçmiş-tir. This article was submitted in a plagiarism program and reviewed by two (blind) referees.

Atıf/Cite as: İbrahim Özbay/Hüseyin Karayaka, “İslam ve Türk İcra Hukukunda Borçlunun Hâline Münasip Evinin Haczedilmezliği”, EBYÜ-HFD, C. 29, S. 1, Haziran 2025, (281-317).

Bu makale Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisansı ile lisanslanmıştır.

gelip toplumsal dengenin bozulmaması için, borçlunun bazı mal ve haklarının haczedilemeyeceğini veya kısmen haczedilemeyeceğini kabul etmiştir.

İslam İcra Hukukunda, borçlunun hâline münasip evinin haczedilip haczedilemeyeceği hususunda İslam hukukçuları arasında, borçlunun hâline münasip haczedilebileceği ve haczedilemeyeceği yönünde iki görüş bulunmakla birlikte, hâkim görüşün borçlunun hâline münasip evinin haczedilemeyeceği yönünde olduğu söylenebilir. Kaldı ki borçlunun haline münasip (oturduğu) evine haciz konulamayacağı Mecelle m. 999'da açıkça hükme bağlanmıştır. Hâlbuki Türk İcra Hukukunda bu konuda tereddüt bulunmamaktadır. Zira “*Haczi caiz olmayan mallar ve haklar*” başlığını taşıyan İcra ve İflas Kanunu m. 82'de, “*Borçlunun hâline münasip evinin haczedilemeyeceği*” açıkça öngörülmüştür.

Buna karşılık konuyla ilgili olarak İslam ve Türk İcra Hukuku arasında esaslı bir fark bulunmadığı, Türk Hukuku bakımından yapılan tartışmaların gerek mezhep imamları gerekse diğer İslam hukukçularınca da yapıldığı, hatta birçok hususta benzer çözümler getirdikleri görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslam İcra Hukuku, Türk İcra Hukuku, Haciz, Borçlunun hale münasip evinin haczi, Şikayet.

ABSTRACT

In Islamic and Turkish Enforcement Law, a procedure has been established for the collection of debts through state power in order to protect the rights of creditors against debtors who do not pay their debts voluntarily.

In legal systems, with social considerations, especially to ensure the survival of the debtor and their family, and to prevent them from becoming completely dependent on society, which would disrupt the social balance, certain properties and rights of the debtor are either exempt from or partially exempt from being seized.

In Islamic Enforcement Law, there are two opinions among Islamic jurists regarding whether the debtor's house, suitable for their condition, can be seized. One opinion suggests that it can be seized, while the prevailing opinion holds that the debtor's house, suitable for their condition, should not be seized. This is explicitly stated in Article 999 of the Mecelle. On the other hand, in Turkish Enforcement Law, there is no ambiguity on this matter. Article 82 of the Enforcement and Bankruptcy Code clearly stipulates that “the debtor's house, suitable for their condition, cannot be seized.”

On the other hand, it is seen that there is no fundamental difference between Islamic and Turkish Enforcement Law regarding the subject, the discussions in terms of Turkish Law are made by both sect imams and other Islamic jurists, and they even bring similar solutions on many issues.

Keywords: Islamic Enforcement Law, Turkish Enforcement Law, Attachment, The non-seizability of the debtor's house suitable for their condition, Complaint.

GİRİŞ

Hukuk kuralları ile toplum hayatını düzenleyen diğer kurallar arasında kesin bir sınır çizmek mümkün değildir. Bunlar çoğunlukla iç içe bulunurlar. Zira hukuk kurallarının çoğu aynı zamanda ya din kuralıdır ya da ahlâk kuralıdır¹. Borçların ödenmesi gerekliliği de sosyal düzen kuralları içinde gerek din gerek ahlâk ve gerekse hukuk kurallarının bir gereğidir. Zira sosyal hayatta kişilerin gerek birbirleriyle gerek toplumla olan ilişkilerinin düzen ve karşılıklı güven havası içinde gelişmesini herkes arzular. Aksi hâlde sosyal hayat bizim için özlenen hayat olmaktan çıkar, her birimiz tedirgin oluruz². İşte borçların vadesinde ödenmesi, alacaklıya karşı dürüst davranılması ve borcun geciktirilmemesi gibi davranışlar, din, ahlâk ve hukuk kurallarının ortak bir kesişme alanını oluşturmaktadır³.

Gerek İslam hukukunda gerekse Türk icra hukukunda borç ilişkileri ister kanun ister haksız fiil isterse akitler sebebiyle kurulmuş olsun tarafların ortak menfaatleri dikkate alınarak yapılandırılmıştır. Taraflardan birinin lehine aşırı iyileştirmeler diğer tarafın aleyhine olacağı için bu tip uygulamalar doğru bulunmamıştır. Yine borç ilişkilerinde asıl olan iyi niyetli olmaktır. Bu ilke gereğince tarafların, sorumluluklarını zamanında ve usulüne uygun bir şekilde kendi rızaları ile yerine getirmeleri gerekir. Aksi halde hukukun cebri uygulamaları devreye girerek mağdur olan tarafın hukuku korunur.

Sosyal ve ticari hayatta genellikle borçlar ihtiyari olarak ifa olunur. İslam borçlar hukukunda borçluların borçlarını herhangi bir cebri işlem ile karşılaşmadan rızaları ile ifa etmeleri, hukuka riayet edilmesi ve akitlere uyulması hakkındaki genel kabulün bir sonucudur⁴. Aynı sonuç elbette

-
- 1 Halil **Kalabalık**/Murat **Erdem**, Temel Hukuk Bilgisi, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 8. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2016, s. 41. Din kuralları ile hukuk kuralları arasındaki temel farklılıklar için bkz. Kemal **Gözler**, Hukuka Giriş, Güncellenmiş 21. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa 2024, s. 47- 51.
  - 2 Turgut **Akıntürk**/Derya **Ateş Karaman**, Medeni Hukuk, 6098 sayılı Yeni Borçlar Kanununa Uyarlanmış, 21. Baskı, Beta, İstanbul 2015, s. 5- 6.
  - 3 Adem **Dölek**/İbrahim **Özbay**, “Hadis Metinlerinde ve Türk Hukuk Mevzuatında Borçların Ödenmemesinin Sonuçları”, Yargıtay Dergisi, C. 46, S. 1, 2020, s. 17.
  - 4 el-Mâide 5/1; el-İsrâ 17/34. İslam borçlar hukukunda borçların ödenmemesi ve sonuçları ile ilgili geniş bilgi için bkz. Fahrettin **Atar**, İslâm İcra ve İflâs Hukuku, İFAV, İstanbul 1990; Ayhan **Ak**, İslâm Borçlar Hukuku, 1. Baskı, Üniversite Yayınları, Samsun 2018; Fatih **Turay**, Finansal Açıdan İslâm Borçlar Hukuku (İslami Finans Teorisi), 1. Baskı, Ensar Neşriyat, İstanbul 2019; Nuri **Kahveci**, Mukayeseli İslâm Borçlar Hukuku (Şirketler İläveli), Hikmetevi Yayınları, İstanbul 2017. İslam hukukunda iflas için ayrıca bkz. <https://islamansiklopedisi.org.tr/iflas> (E.T. 12. 12. 2024).

Türk Hukuku bakımından da geçerlidir. Ancak her toplumda borcunu veya mahkeme kararıyla mahkûm olduğu bir edimi yerine getirmeyen borçlular bulunur ve bu durumda alacaklılar devlet gücünün yardımını isteme hakkına sahiptir. İşte bu hukuk dalı icra ve iflas hukuku (cebri icra hukuku= takip hukuku) diye isimlendirilmektedir⁵. Bir başka deyişle icra ve iflas hukuku (cebri icra hukuku= takip hukuku) maddi hukuktan kaynaklanan taleplerin devlet kuvveti yardımı ile fiilen gerçekleştirilmesine hizmet eden faaliyet olarak tanımlanabilir⁶.

Şu halde gerek İslam gerekse Türk İcra Hukukunda, borçlarını rızası ile ödemeyen borçlulara karşı, alacaklıların haklarını korumak maksadı ile alacakların devlet kuvveti ile nasıl tahsil edileceği usulü tespit edilmiştir. Şöyle ki:

(i) Öncelikle belirtmek gerekir ki, İslam Hukukundaki usule göre, borcunu rızası ile ödemeyen borçlunun alacaklısına, mahkemeye müracaat etmek suretiyle hakkını hukuki yoldan elde etme imkânı verilmiştir. İslam hukuk tarihinde Hz. Peygamber (s.a.s.)’den başlamak üzere halifeler, onların tayin ettikleri kadılar ve icra-iflas işleriyle görevli memurlar alacak davalarına ve haczi kapsayan icra-iflas işlerine bakmışlardır⁷. Borcunu ödemeyen veya iflas eden borçlulara borçlarını ifa etmeleri için çeşitli cebri işlemlerde bulunmuşlardır. Gerektiğinde onların mallarına el koymuşlar, bu malları satmışlar ve satış bedelinden alacaklılara alacaklarını ödemişlerdir⁸.

Türk icra (ve iflas) hukukunda da borcunu rızası ile ödemeyen borçlunun alacaklısına, gerek cüzi icra (icra hukuku) gerekse külli icra (iflas hukuku) yollarıyla alacakların tahsili imkânı verilmiştir⁹. Nitekim İcra ve

5 Ramazan **Arslan**/Ejder **Yılmaz**/Sema **Taşpınar Ayvaz**/Emel **Hanağası**, İcra ve İflas Hukuku, Güncellenmiş 9. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2023, s. 41-42; Baki **Kuru**, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, Legal, Ankara 2017, s. 18.

6 L. Şanal **Görgün**/Levent **Börü**/Mehmet **Kodakoğlu**, İcra ve İflâs Hukuku, 4. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2023, s. 1; Hakan **Pekcanitez**/Oğuz **Atalay**/Meral **Sungurtekin Özkan**/Muhammet **Özekes**, İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, 10. Baskı, Oniki Levha Yay., İstanbul 2023, s. 4.

7 Alaeddin Ebû Bekr b. Mes’ud **Kâsânî**, Bedâ’i’u’s-şanâ’i’ fî tertîbi’s-şerâ’i’, C. 7, Daru’l-Kutübü’l-İlmiyye, ts., s. 169-175.

8 Ebû Abdullah Muhammed b. Ali **Şevkânî**, es-Seylû’l-cerrari’l-mütedaffik ala hadaiki’l-ezhar, Daru İbn Hazm, ts., s. 801-808; **Atar**, İslam İcra ve İflas Hukuku, s. 25.

9 Söz konusu takip yolları hakkında bkz. **Görgün/Börü/Kodakoğlu**, s. 4 vd.; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 7 vd.

İflas Kanununda (İİK)¹⁰, konusu para ve teminat olan alacaklar bakımından, alacaklıya, mahkeme ilâmına (veya ilâm niteliğinde belgeye) gerek olmaksızın ilâmsız icra takibi yapabilmesi imkânı tanınmış; bunun yanında, konusu para ve teminat olan alacaklar dışındaki alacaklar bakımından alacaklının mutlaka bir ilâma dayanmasının âdeti bir ön şart teşkil ettiği ilâmlı icra takibi (İİK m. 24-41) yolu öngörülmüştür. Para alacakları dışındaki hak ve alacaklarda, cebri icra, borçluya karşı ancak icranın konusu olan şey üzerinde gerçekleştirilir¹¹. Şayet alacaklının elinde bir ilâm veya ilâm niteliğinde belge varsa, her türlü alacak için ilâmlı icra yoluna başvurabilir. İlâmlı icrayı, ilâmsız icradan ayıran en önemli özellik, ilâmsız icranın sadece para ve teminat alacaklarında söz konusu olabilmesine karşılık, ilâmlı icraya her türlü alacak için başvurulabilmesidir. Şu hâlde para ve teminat alacakları dışındaki bir alacak için gidilebilecek tek yol, ilâmlı icradır. Para ve teminat alacakları için ise, her iki takip yoluna da başvurulabilir. Kısaca belirtmek gerekirse, elinde ilâm veya ilâm niteliğinde bir belge olan alacaklı, her türlü alacağı için ilâmlı icra takibi yapabilecektir. Yargıtay'ın 26.05.2017 tarihli bir İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu kararına göre, para alacaklarına ilişkin olarak ilâmsız takip yapılabilmesine önemli bir istisna getirmiş; zira elinde ilâm bulunan kimse- nin, ilâmsız takip yapmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir¹².

10 09.06.1932 tarih ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu (RG. 19.06.1932/2128).

11 Muhammet **Özekes**, İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler, Adalet Yayınları, Ankara 2009, s. 93.

12 Bu İBHKG Kararı öncesinde Yargıtay kararlarında bu konuda görüş birliği bulunmamaktaydı. 26.05.2017 tarih ve 2017/2 E., ve 2017/3 K. Sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu Kararı, bu tartışmalara son noktayı koymuştur. Karar için bkz. RG. 21.07.2017, S. 30130. Söz konusu YİBHKG kararı öncesi de doktrinde bu içtihatları destekleyen görüşlerin olduğu görülmektedir. Yargıtay'ın konuyla ilgili içtihatları hakkında doktrinde ileri sürülen çeşitli görüşler çalışmanın sınırlarını aşmaktadır. Geniş bilgi ve tartışmalar için bkz. Mine **Akkan Pekcanitez**, Usûl Hukuku, 15. Baskı, Oniki Levha Yay., İstanbul 2017, § 3. II. B-7, c; Sema **Taşpınar Ayvaz**, "Tüketici Hakem Heyetlerinin İşleyişi ve Sorunlar" (Tüketici Hukuku Konferansı, Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi 5-6 Aralık 2015, Makaleler-Tebliğler, Ankara 2016, s. 283-306), s. 303; Kudret **Aslan/Leyla Akyol Aslan**, "İlama Bağlı Para Alacağı İçin İlâmsız İcra Takibi Yapılması, Dürüstlük Kuralına ve Hayatın Olağan Akışına Aykırı mıdır?" (Prof. Dr. Ramazan Arslan'a Armağan, C. 1, Ankara 2015, s. 195-251); Özgür **Karadağ**, Tüketici Hakem Heyetlerinin Görevi Kapsamında Kalan Alacaklar Bakımından İlâmsız Takip Yapılıp Yapılamayacağı Sorunu, YD, 2016/4, s. 783-806; Mustafa Serdar **Özbek**, "Tüketici Hakem Heyetinin Görevine Giren Alacaklarla İlgili Olarak İlâmsız Takip Yapılamayacağına İlişkin Yargıtay Kararlarının Tahlihi", MİHDER, S. 2, s. 39-68); Ejder **Yılmaz/Mehmet Ertan Yardım**, Tüketici Hakem Heyeti (Milli Şerh, 6502

(ii) İslâm İcra Hukukunda malı bulunan borçlu ile malı bulunmayan borçlu hakkında uygulanacak cebri icra tedbirleri farklıdır. İslâm hukukçularının, bu konuda ileri sürdükleri görüşleri özetlemek gerekirse, ilk olarak cebri icranın borçlunun sadece mal varlığı ile sınırlı olması¹³, ikincisi cebri icranın borçlunun şahsına yönelik olmasıdır. Bu iki görüş dışında, çoğunluğun kabul ettiği üçüncü görüşe göre ise cebri icra, borçlunun hem mal varlığı ve hem de şahsına yöneliktir. Bu çoğunluk görüş çerçevesinde cebri icra tedbirlerinin, haciz, hapis, hacir ve seyahatten men olduğu söylenebilir. Haciz ve hacir mala yönelik iken, hapis ve seyahatten men şahsa yöneliktir¹⁴. Hiçbir malı olmayan borçlulara (mu'sir, yoksul) gelince, onlara: *“Eğer eli darda olan birisi borçlu ise eli genişleyene kadar beklemek gerekir. Şu da var ki, bağışlamanız, eğer bilerseniz sizin için daha hayırlıdır”*¹⁵ ayeti gereğince herhangi bir cebri icra tedbiri uygulanmaz, onlara mühlet verilir, böylece onlardan borçlarını ödeyecek mal kazanmaları beklenir¹⁶. Ayrıca şu hususa vurgu yapmak gerekir ki, cebri icra tedbirleri konusunda *“Ödeme gücü bulunan bir kimsenin borcunu ödemeyip geciktirmesi zulüm ve haksızlıktır, bu davranış onun kınanmasını ve cezalandırılmasını gerektirir”*¹⁷ hadisi İslam hukukçuları bakımından hareket noktası olmuştur. Zira Maliki, Şafii ve Zahirî mezhepleri¹⁸, Hz. Peygamber'in (s.a.s) uygulamasını göz önünde bulundurarak, cebri icra tedbirleri arasında, hacze öncelik tanımışlar, hapis müessesesini ikinci derecede ve zaruret halinde kabul etmişlerdir. Hanefî ve Hanbelî mezhepleri ise, yine Hz. Peygamber'in (s.a.s) yukarıda belirtilen hadisinin *“cezalandırılmasını ge-*

Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, Aristo Yayınları, İstanbul 2016, s. 1130-1132. Buna karşılık Yargıtay'ın içtihadı birleştirme kararının ilâm niteliğindeki belgeleri kapsamaması gerektiği yönünde bkz. Murat **Atar**/İbrahim **Ermenek**/Ersin **Erdoğan**, İcra ve İflâs Hukuku, 7. Bası, Yetkin Yayınevi, Ankara 2023, s. 430.

13 Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye, ts., m. 98-99.

14 **Atar**, İslâm İcra ve İflas Hukuku, s. 37-39.

15 el-Bakara 2/280.

16 **Atar**, İslâm İcra ve İflas Hukuku, s. 41; **Kâsânî**, C. 7, s. 173.

17 Ebu Abdullah Muhammed b. İsmâil **Buhârî**, Sahih-i Buhârî, Sultaniyye Matbatu'ı Kubra el-Emiriyye, Bulak 1311, “İstikrâz”, 13.

18 Zahirî mezhebi ya da Zâhiriyye, bir İslâm fıkhı (İslâm hukuku) mezhebidir. İslâmî hükümleri Kur'ân ve sünnetin zâhirî (açık, görünen) manasına bakarak elde ederler. Zâhirî mezhebinin kurucusunun Dâvûd ez-Zâhirî olduğu kabul edilse de, mezhebin en büyük ve ünlü âlimi İbn Hazm'dır. Bkz. H. Yunus **Apaydın**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/zahiriyye>; E.T. 3. 12. 2024.

rektirir” lafzına dayanarak, hapis müessesesine öncelik vermişler ve bundan bir sonuç alınamazsa o takdirde haciz müessesesini kabul etmişlerdir¹⁹. Dolayısıyla bu konuda farklı görüşlerin bulunduğu görülmektedir.

Buna karşılık Türk İcra (ve iflas) hukukunda Anayasa’da (AY m. 38, VII) yer alan “*hiç kimse bir sözleşmenin ihlâlinden dolayı hapis cezası ile cezalandırılmaz*” ilkesinin kabul edilmesiyle, bir borcun ödenmemiş veya bir sözleşmenin ihlâl edilmiş olmasından kaynaklanan hapis cezalarına ilişkin düzenlemelerin büyük ölçüde ayıklandığı, bununla birlikte bugün dahi Türk icra (ve iflâs) hukukunda cebri icra sisteminin işlerliğini sağlamaya yönelik disiplin hapsi ve hapis cezaları gibi bazı yaptırımların varlıklarını devam ettirdiği görülmektedir²⁰.

(iii) Ayrıca Türk icra (ve iflas) hukukunda borçlunun borcundan dolayı kural olarak tüm malvarlığı ile sorumlu olmasına rağmen, borçlunun ve ailesinin yaşaması ve ekonomik varlığını devam ettirebilmesi için insani birtakım düşüncelerle²¹ borçlunun bazı mallarının hacizden muaf tutulduğu bilinmektedir. Borçlunun “hâline münasip evi” de bu kapsamda İcra ve İflas Kanununda açıkça düzenlenen (İİK m. 82, f.1, b. 12) hacizden muaf tutulan mallarından biridir. Buna karşılık İslam icra hukukunda bu konuda farklı görüşlerin bulunduğu aşağıda yer verilecektir. İşte bu çalışmada borçlunun hâline münasip evinin haczi meselesi, İslam ve Türk icra hukuku bakımından ele alınacaktır. Ancak çalışmada öncelikle İslam ve Türk icra hukuku bakımından haciz kavramı üzerinde kısaca durulacak; daha sonra ise asıl konumuz olan “borçlunun hâline münasip evinin haczi” konusu ele alınacaktır.

19 Kâsânî, C. 7, s. 169-175; Muhammed b. Ali Şevkânî, Neylû'l-evtar şerhi Münteka'l-ahbar, C. 5, Daru'l-Hadis, Mısır 1993, s. 292; Atar, İslam İcra ve İflas Hukuku, s. 44.

20 Atal/Ermenek/Erdoğan, s. 8. İcra ve iflas suçları hakkında geniş bilgi için bkz. Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 607 vd.; Atal/Ermenek/Erdoğan, s. 757 vd.; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 744 vd.

21 Baki Kuru, İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, Evrim Dağıtım, İstanbul 2013, s. 437-438; Bilge Umar, İcra ve İflâs Hukukunun Tarihî Gelişmesi ve Genel Teorisi, İzmir 1973, s. 8, dn. 20. Konuya ilişkin geniş açıklama ve görüşler için bkz. Ferhat Çelik, Haczedilmezlik Kavramı ve Özel Kanunlarda Düzenlenen Haczedilmezlik Hâlleri, Adalet Yayınevi, Ankara 2024, s. 37 vd.

I. İSLAM VE TÜRK İCRA HUKUKUNDA HACİZ KAVRAMI

A. İslam İcra Hukukunda Haciz

İslam icra hukukunda cebrî icranın önde gelen tedbir ve müeyyidelelerinden biri olan haciz; Arapça “*hacz*” kökünden gelmekte olup, “menetmek, iki şeyin arasını ayırmak, bölmek” anlamına gelir²². Ayrıca bir söz-lükte haciz “alacağa karşılık birinin malını veya parasını zapt etme mua-melesi” olarak tanımlanmıştır²³.

Haciz kavramı İslam hukuk literatüründe “*Para borcunu ödemeyen kimsenin borcuna tekabül edecek kıymetteki bir malına, onu borcu öde-meye zorlama veya malı cebrî icra yoluyla satıp borcun ödenmesini sağ-lama amacıyla alacaklı lehine hukuken el konulması*” şeklinde tanımlan-mıştır²⁴. Bu konuda yapılan basit diğer bir tanım ise “borçlunun hacri ve malının satılması” şeklindedir²⁵. Bu tanımlarda vurgulandığı üzere İslam icra hukuku bakımından haczi kısaca “alacaklının alacağını tahsil etmesi için borçlunun malvarlığına devletin görevli organları tarafından (hakim kararı ile) hukuken el konulması” olarak tanımlamak mümkündür. Ancak şu hususu belirtmek gerekir ki, burada İslam hukukuna göre hacizde borç-lunun malına hâkim kararı ile el konulduğu²⁶ unutulmamalıdır. Bu nedenle esasen İslam icra hukukunda haczin tanımında “hâkim kararı ile el konul-ması” unsuru oldukça önemlidir.

Haciz ve türevleri Kur’an-ı Kerim’de ve hadislerde yalnız sözlük an-lamında kullanılmış²⁷, klasik fıkıh kitaplarında ise bu kavram yer alma-makla birlikte hukukçuların çoğunluğu tarafından ihtiva ettiği anlam hacir ve iflas bölümlerinde “borçlunun hacri ve malının satılması” konusu ola-

22 Ebü’l-Fazl Cemâleddin Muhammed b. Mükerrrem **İbn Manzûr**, Lisânü’l-Arab, C. 5, Daru Sadır, Beyrut 1414, s. 331. Ayrıca bkz. Ferit **Devellioğlu**, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, 31. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara 2015, s. 352; Bilge **Umar**, İcra ve İflâs Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi, İzmir 1973, s. 10, dn. 27; **Çelik**, s. 34.

23 **Devellioğlu**, s. 352.

24 Fahreddin **Atar**, “Haciz”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 14, TDV Yayınları, İstanbul 1996, s. 518.

25 Mehmet **Erdoğan**, Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü, Ensar Neşriyat, İstanbul 2005, s. 166.

26 Cengiz **Yağcı**, “Haciz, Hacz”, <https://sorularlaislamiyet.com/kaynak/haciz-hacz> (E.T. 10.09.2021)].

27 en- Neml 27/61; el-Hâkka 69/47; Arent **Jean Wensinck**, el-Mu’cemü’l-müfehres li-elfâzi’l-hadis’in-nebevi, Daru’d-davet, İstanbul 1988), “hacz” maddesi; Fahrettin **Atar**, İslam Yargılama Hukukunun Esasları, MÜ. İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 2019, s. 317.

rac ele alınıp işlenmiştir. İslam hukukçularının çoğunluğuna göre borçlunun genel olarak mallarına haciz uygulanarak satılmasının caiz olduğu söylenebilir²⁸. Ayrıca şu hususu vurgulamak gerekir ki, İslam Hukukunda haciz ile ilgili olarak yer alan doktrindeki görüş ve tartışmalar, Kur'an ve Sünnet'te bu hususta açık ifade ve hükümler bulunmadığından genelde tarihi süreç içinde İslam toplumlarında ortaya çıkan ihtiyaçları, mahkemelerce benimsenen çeşitli çözüm yollarını ve uygulama örneklerini yansıtmaktadır²⁹.

İslam hukukçularının çoğunluğuna göre kendi rızasıyla borcunu ifa etmeyen kimsenin malları haczedilir ve icra yoluyla satılarak borç ifa edilir. Ebu Hanife ise nakit para dışındaki malların cebri icra ile satışını değil borçlunun hapsedilerek satışa icbar edilmesini (zorlanmasını) ve malların bizzat kendisi tarafından satılmasını uygun görmektedir. Ancak bu görüş diğer fakihler tarafından benimsenmemiştir³⁰.

İslam icra hukukunda haczin konusu, borçlunun haczedilebilir menkul ve gayrimenkul tüm mal ve haklarıdır³¹. Daha isabetli bir ifadeyle, borçlunun asli ihtiyaçları (havaic-i asliyye) dışındaki menkul ve gayrimenkul bütün malları kural olarak hacze konu olabilir³².

Mecelle'deki düzenlemeye göre, borçlunun önce nukûd/paraları, bu yetmez ise urûz/menkul malları bu da yetmez ise akar/gayrimenkul malları haczedilir³³. Yukarıda da belirtildiği gibi, İslam hukukçularının genel kabulüne göre kişinin asli ihtiyaçları için gerekli olan mallar hacizden muaftır. Çünkü haciz, borçlunun ve bakmakla yükümlü olduğu aile fertlerinin fakirleşmesine yol açmamalıdır. Bunu tayin ederken adalet gereği hem borçlunun hem de alacaklının hakları dikkate alınarak hareket edilmelidir. Ne borçlu ve ailesi mağdur olacak şekilde haczedilecek malların alanı genişletilmeli, ne de alacaklı mağdur olacak şekilde daraltılmalıdır. Bu noktada nelerin asli ihtiyaç maddesi olup olmadığı, dolayısıyla nelerin hacizden muaf olan mallar olduğu noktasında İslam hukukçuları aynı kanaate

28 Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed **Serahsî**, el-Mebsût, Daru'l Marife, C. 24, Beyrut 1431, s. 164; Burhaneddin Ali b. Ebî Bekr **Merginânî**, el-Hidâye, ed. Talal Yusuf, C. 3, Daru İhyai't Tûrasi'l Arabî, Beyrut ts., s. 282; Muhammed b. İsmail **Emir**, Sübûlü's-selam şerhi Bulûğü'l-meram, C. 2, Daru'l-Hadis, Kahire 1997, s. 74-80; **Atar**, İslam İcra ve İflas Hukuku, s. 155-156.

29 **Atar**, İslam Yargılama Hukuku, s. 317.

30 Mehmet Akif **Aydın**, "Borç", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 6, TDV Yayınları, İstanbul 1992, s. 288.

31 **Atar**, İslam İcra ve İflas Hukuku, s. 163-168.

32 **Atar**, Haciz, s. 519.

33 Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye, m. 998.

sahip değillerdir. Ayrıca temel ihtiyaç maddeleri zamana, mekâna ve şartlara göre değişiklik arz eden bir durumdur. İslam hukukunda haczedilip haczedilemeyeceği tartışma konusu olan mallar; ev, evin eşyası, elbise, sanat ve meslek aletleri, kişinin geçimini sağladığı diğer araç-gereçleri, binek ve yük vasıtaları ile bir aylık (diğer bir görüşe göre bir yıllık) nafaka gibi şeylerdir³⁴.

B. Türk İcra Hukukunda Haciz

Öncelikle belirtmek gerekir ki hukukumuzda haciz ile ilgili çok geniş bir literatür mevcuttur. Bu nedenle bu başlık altında “haciz kavramı” üzerinde çok kısa bir şekilde durulacaktır.

Türk icra hukuku bakımından haciz ile ilgili olarak birçok tanım yapılmış olup³⁵, özetle haczi, “kesinleşmiş bir icra takibinin konusu olan para alacağının ödenmesini sağlamak için talepte bulunan alacaklı lehine, söz konusu alacağı karşılayacak miktar ve değerdeki borçluya ait mal ve haklara, icra dairesi tarafından hukuken el konulması” şeklinde tanımlamak isabetli olacaktır³⁶.

Türk icra hukukunda haczin konusu, borçlunun taşınır ve taşınmaz malları, üçüncü kişilerdeki alacakları ve diğer malvarlığı haklarıdır³⁷. Buna karşılık, hukukumuzda haciz aşamasına kadar gelmiş ve konusu para alacağı olan bir takip bakımından, alacaklının kural olarak bizzat haczedilen mal veya haklarla değil, bunların satışı neticesinde elde edilen parayla tatmin edileceğini de unutmamak gerekir³⁸.

Türk icra hukukunda haczin konusu, borçlunun paraya çevrilebilir mal varlığı değerleri olsa da bunların tümünün haczedilip satılması suretiyle, alacaklının tatmin edilmesi mümkün değildir. Bir başka deyişle borçlunun bazı mal varlığı değerleri, çeşitli düşüncelerle haczin dışında tutulmuştur. Bu konuya aşağıda özellikle borçlunun haline munasip evinin haczi bakımından değinilecektir.

34 **Atar**, İslam İcra ve İflas Hukuku, s. 169-170.

35 Hukukumuzdaki hacze ilişkin çeşitli tanımlar çalışmanın sınırlarını aşmaktadır. Geniş bilgi ve açıklama için bkz. **Çelik**, s. 34 ve orada anılan yazarlar.

36 **Kuru**, El Kitabı, s. 410; Baki **Kuru**, İcra ve İflâs Hukuku. C. 1, 3. Baskı, Evrim Dağıtım, İstanbul 1988, s. 616; **Çelik**, s. 34.

37 Kudret **Aslan**, “Hacizde Sıra (Tertip)”, AÜHFD, C. 54, S. 2, 2005, s. 283; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s. 309; **Çelik**, s. 34.

38 İbrahim **Aşık/Yakup Oruç/Ozan Tok/Ömer Faruk Saçar**, İcra ve İflâs Hukuku, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2023, s. 150; **Aslan**, s. 272; **Çelik**, s. 35; Timuçin **Muşul**, Haciz ve Hacze İştirak, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s. 33; **Özekes**, Temel Haklar ve İlkeler, s. 96; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 32.

II. BORÇLUNUN HÂLINE MÜNASİP EVİNİN HACZEDİLMEZLİĞİ

A. İslam İcra Hukukunda Borçlunun Hale Münasip Evinin Haczedilmezliği

1. Genel Olarak

Borçlunun hale münasip evinin haczedilip haczedilemeyeceği hususunda İslam hukukçuları arasında iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Bir grup hukukçu evin haczedilebileceğini söylerken, diğer bir grup ise haczedilemeyeceğini ifade etmektedir.

2. Hâle Münasip Evin Haczedilip Haczedilemeyeceği Konusunda İslam Hukukçularının Görüşleri

a. Borçlunun Oturduğu Hâline Münasip Evinin Haczedilemeyeceğini Kabul Eden Görüşler

Borçlunun oturduğu (hâle münasip) evinin haczedilemeyeceğini kabul edenlerin başında Hanbeli mezhebi hukukçuları gelmektedir. Ancak, bu hukukçulara göre borçlunun iki evi varsa, bunlardan birine haciz konulup satılır ve alacaklılara olan borç ödenir. Çünkü birden fazla ev kişinin asli ihtiyacından fazla olan bir durumdur. Nitekim bu konuda Hanbelilerin görüşlerini ifade eden İbn Kudâme şu açıklamayı yapmıştır:

“Yine kişinin oturduğu evi kendi durumuna göre geniş ve lüks bir ev ise bu da satılır, kendi haline münasip bir ev satın alınır arta kalan para alacaklılara verilir. Tıpkı kendi konumuna uygun olmayan pahalı bir elbisenin satılıp da kendi durumuna uygun bir elbise alınması meselesinde olduğu gibi. Eğer borçlu olan kişinin oturduğu ev alacaklılara aitse o takdirde alacaklılar kendilerine ait olan o evi de alma hakkına sahiptirler. Hz. Peygamber’in (s.a.s) *“Her kim iflas etmiş birisinin yanında kendisine ait bir malını bulursa onu almaya başkalarına göre öncelik hakkı vardır”*³⁹ hadisine göre alacaklı, müflis borçlunun elinde bulduğu kendi malını alma hakkına sahiptir. Çünkü o kişinin hakkı malın kendisine taalluk etmiştir. Bunların mallarının aynını almalarını engellemek hile kapısını açar. Şöyle ki malı olmayan kişi gelir temel ihtiyacı olan zimmetindeki giydiği elbiseyi, oturduğu evi, hizmetçiyi, bindiği bineği, kendisi ve ailesi için olan yiyeceği alır gerçek mal sahibinin o malı almasına engel olur. Buna da

39 Buhârî, Sahîh-i Buhârî, “İstikrâz”, 14, (Hadis no. 2402).

ihtiyacını gerekçe gösterir, böylece gerçek mal sahiplerinin malları/hakları zayi olur.”⁴⁰

Hanefiler de Hanbeliler gibi borçlunun oturduğu (hale münasip) evine haciz uygulanmayacağını kabul etmektedirler. Mezhebin kurucu imamı Ebu Hanife'nin temel yaklaşımına göre borçlunun hiçbir malına haciz konulup satılması caiz değildir. Ancak O, borcun para cinsinden olması halinde istisnai olarak haczi kabul etmektedir. Mesela alacak dinar/altın para olup borçlunun da dinar veya dirhemi/gümüş parası varsa bu takdirde o paralar haczedilebilir. Fakat para dışındaki diğer menkul ve gayrimenkul mallar haczedilemez. Bu yaklaşıma göre borçlunun oturduğu ev zaten haczedilemez⁴¹. Ancak genel olarak haczi kabul eden İmameyn'in⁴² görüşünün kabul edildiği bu mezhebe göre de borçlunun oturduğu evi kendi durumundaki insanlara göre daha iyi bir ev ise, o satılır ve onun parasıyla borçlunun haline münasip bir ev satın alınır, arta kalan para alacaklılara dağıtılır. Yani borçlunun haline münasip evine haciz uygulanamaz. Fakat Hanefilerde satılan evin parasının tamamının alacaklılara dağıtılarak borçlunun kirada oturmasını istemek doğru kabul edilmemektedir⁴³.

Borçlunun birden fazla evi varsa bunlardan sadece birinin borçluya oturmak üzere bırakılıp diğerlerinin satılarak parasının alacaklılara verileceğini Mecelle'nin 999. maddesinin açıklamasında Ali Haydar Efendi şu şekilde ifade etmiştir:

“(Ve) *filhâl kendisine lâzım olmayan cemî' (emvâlini) hâkim yahut emîni (satıp esmânını beyne'l-guremâ taksîm eyler.) Şöyle ki ... Nitekim*

40 Abdullah b. Ahmed, **İbn Kudâme**, el-Muğnî, ed. Abdullah et-Türkî, C. 6, Dâru Alemi'l Kütüp, Riyad 1997, s. 576- 579; Abdullah b. Ahmed, **İbn Kudâme**, el-Kâfî, C. 2, Daru'l-Kutûbi'l-İlmiyye, Beyrut 1994, s. 106; Mansur b. Yunus **Buhutî**, Keşşafü'l-kına an metni'l-İkna', ed. Hilal Musaylihi, C. 3, Daru Alemi'l Kütüp, Beyrut ts., s. 433; **Komisyon**, el-Mevsuatü'l-fikhiyye, C. 5, Kuveyt Vizaretü'l-Evkaf ve's-Şuuni'l-İslâmiyye, Kuveyt 1404, s. 318.

41 **Mergînânî**, C. 3, s. 282; Muhammed Emîn b. Ömer **İbn Âbidîn**, Reddû'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr, C. 6, Şeriketü Mustafa el-Bâbî el-Halabî, Mısır 1966, s. 150; **Ali Haydar Efendi**, Düreru'l-hükkâm şerhu Mecelleti'l-ahkâm, C. 3, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2018, s. 1839 (Mecelle m. 998).

42 Sözlükte “iki imam” anlamına gelen “İmâmeyn” (İmâmân), Hanefî literatüründe Ebû Hanîfe'nin talebeleri Ebû Yûsuf ve Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî hakkında kullanılmıştır. Mezhep fıkının teşekkül ve tedvininde büyük rol oynayan bu iki âlim hocalarıyla birlikte mezhebin imamları olarak anılmaktadır. Bkz. TDV İslam Ansiklopedisi (<https://islamansiklopedisi.org.tr>; E.T. 12. 12. 2024)

43 **Komisyon**, el-Mevsuatü'l-fikhiyye, C. 5, s. 318; Osman b. Ali **Zeyleî**, Tebyinü'l-hakayık, C. 5, Matbaatü'l Kübra el-Emiriyye, Kahire 1314, s. 200; **İbn Âbidîn**, C. 6, s. 151; **Atar**, İslam İcra ve İflas Hukuku, s. 174.

medyûnun müte'addid hâneleri bulunsa birisi mesken olmak üzere terk olunarak bâkisi bey' olunur"⁴⁴.

Tekrar ifade etmek gerekir ki Mecelle'nin ifadesine göre haciz, borçlunun önce nukûd/paraları, bu yetmez ise urûz/menkul malları bu da yetmez ise akar/gayrimenkul mallarında uygulanır⁴⁵. Bu hükme göre borçlunun nakit parası veya menkul malları varsa zaten gayrimenkulü olan evi haczedilmez. Burada bahse konu olan öncelikli olan şeylerin olmaması veya olup da bunların haczinden sonra hâlâ borçların kapanmaması halinde haczedilecek olan evin durumudur.

Borçlunun hâline münasip (oturduğu) evine haciz konulamayacağı Mecelle m. 999'da "...*Kezalik bir konağı olup da (efrad-ı ailesine göre) mâ-dûnu ona kifayet ederse, ol konak satılıp semeninden haline münasib bir mesken alınır ve bâkîsi (yâni mezkûr mesken semeninden artan meblağ) guremâya i 'tâ olunur*" şeklinde ifade edilmiştir. Yoksa mezkûr konak semeni kamilen guremaya i 'tâ ile medyûn kira ile otursun denilmez"⁴⁶.

Ali Haydar Efendi Mecelle'nin bu maddesini şu şekilde açıklamaktadır:

"Mâ-dûnû ona kifayet ederse" deniliyor. Mâ-dûn olmak ya cesa- metçe/büyük- lükçe olur. Şöyle ki medyûnun konağı yahut menzili kendisine büyük ve efrâd- ailesine nisbeten ihtiyacından fazla olup mezkûr konak satılarak paranın mesela nısfı/yarısı ile bu konağın civarında medyûna kâfi/yeterli sağır/küçük bir hâne alınması mümkün olunca, mezkûr konak bey' olunabilir. Yani mâ-dûne bu manâ verilmek sahih olduğuna şüphe yoktur. Veyahut kıymetçe olur. Şöyle ki medyûnun konağı bir beldenin itibarlı bir yerinde bulunup, satıldığı takdirde edeceği paranın meselâ nısfı/yarısı ile yine o beldenin itibarsız bir yerinde o kadar bir konak alınmak gibi. ...Mâ-dûne bu manâ verilmek, yani her iki manaya dahi şâmil kılınmak sahîh olacağı hakkında kütüb-i fıkhiyyede sarahat bulamadım ise de, bu ikinci manâ adaletle pek de muvâfık görünmez. Şu maddeden mün- fehim olur /anlaşılır ki medyûnun/borçlunun haline münasip bir hânenin berâ-yı deyn bey'i (borcun ödenmesi için satılması) caiz olmayıp med- yûna terki lâzım gelir"⁴⁷.

Görüldüğü üzere burada borçlunun oturduğu evin hâline münasip olmaması, yani daha iyi, daha büyük, geniş yahut kıymet açısından daha

44 Ali Haydar Efendi, C. 3, s. 1840 (Mecelle, m. 999).

45 Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye, m. 998. Bu durum Türk icra hukukunda "*hacizde tertip (sıra)*" diye isimlendirilmektedir.

46 Ali Haydar Efendi, C. 3, s. 1842.

47 Ali Haydar Efendi, C. 3, s. 1842.

kiymetli olması ihtimali çerçevesinde değerlendirilmiştir. Şarih her iki mananın da mümkün olabileceğini ifade etmekle birlikte fıkıh kitaplarında da bu konuda bir açıklık bulamadığını ve ikinci mananın yani kıymet açısından değerlendirilmesinin adalete pek uymadığını da ifade etmektedir⁴⁸. Ancak kanaatimizce hem büyüklük, genişlik hem de bulunduğu semt veya yer bir evin kıymetini etkiler ve borçlunun haline münasip olup olmadığına önemli bir kriter olabilir. Örneğin lüks bir semtte bulunan ve alan olarak daha küçük olan bir ev daha pahalı iken normal bir semtte bulunup daha büyük olan bir ev daha ucuz olabilir. Burada önemli olan alacaklıların hakkını gözeterek ve aynı zamanda borçluyu da temel ihtiyacı olan haline münasip evden tamamen mahrum etmeden her iki taraf için de adil bir yol izlemektir. Borçlunun haline münasip evi belirlerken sadece ekonomik ve aile fertlerinin sayısı açısından değil kişinin sosyal ve kültürel konumunun da göz önünde bulundurulması gerektiği kanaatindeyiz.

Borçlunun haline münasip oturduğu evine haciz konulamayacağı ilkesi sadece kendisine tanınan bir haktır. Bu hak mirasçılara intikal etmez. Çünkü İslam miras hukukunda ölünün terekesine taalluk eden haklar öncelikle ölünün teçhiz-tekfin masrafları sonra borçları sonra üçte bir ile sınırlı olmak üzere vasiyeti en sonunda da mirasçıların haklarıdır.

Bu konuyu yine Ali Haydar Efendi şu şekilde izah etmektedir; “Lakin bu terk bizzat medyûna mahsûs bir müsâade olup medyûnun vefatı halinde vereseşi gerek sığâr/küçük ve gerek kibâr/büyük olsun mûrislerinin mülk hânesi için “Bizim mesken-i şer’îmizdir satılmaz.” diyemezler. Zîra deyn irsden mukaddem olmakla müteveffânın müstağrak-ı düyûn/borca batık olarak vefatı halinde bilcümle envâl ve akârât-ı memlûkesi dâyinlerine ait olup veresenin onda asla hakkı olmamakla, varise mesken olarak terk edilmesi câiz olmaz”⁴⁹.

Benzer şekilde, Tanzimat Döneminden sonraki yasal düzenlemelerden birisi olan ve 1879 (1296) yılında yürürlüğe giren “İlâmat-ı Hukukiyyenin Sûret-i İcrâsına Dair Kanûn-u Muvakkat” hükmünde (m. 55-56), borçlunun hâline münasip evinin (ve çiftçi olan borçlunun ailesini geçindirmesi için gerekli olup hâkim tarafından belirlenen miktardaki arazisinin) borç için satılamayacağı; ancak, rehin veya “vefâen ferâğ (geri alım hakkı sebebiyle devir)” durumlarında bunların satılabileceği ifade edilmiştir⁵⁰.

Uyguladığı adil yönetim sistemi ile Hulefâ-i Raşidîn’den sonra beşinci halife kabul edilen Ömer b. Abdülaziz borçlunun şahsı ile sorumlu tutulup

48 Ali Haydar Efendi, C. 3, s. 1842.

49 Ali Haydar Efendi, C. 3, s. 1842.

50 Çelik, s. 51.

hapsedilmesi yerine malı ile sorumlu olduğunu kabul etmektedir. O da bu mali sorumlulukta borçlunun temel ihtiyaçlarını hariç tutmakta olup, borçlunun evine haciz konulup satılamayacağı kanaatindedir⁵¹.

Modern dönem İslâm dünyasında eserleri en çok rağbet gören ve kendisine en çok atıfta bulunulan isimlerden biri olan Şevkânî de kişinin oturduğu (haline münasip) evine haciz konulamayacağını kabul etmektedir. Şevkânî, konuyla ilgili olarak şu açıklamayı yapmaktadır:

“Borçlunun borcunu ödememesi halinde borçlunun zaruri ihtiyacı olan elbise, mesken, soğuk ve sıcaktan korunmak için ihtiyaç duyduğu şeyler dışındaki malları satılır. (Temel ihtiyacı olan bu şeyler haciz yoluyla satılmaz.) Borçlunun evi ve elbisesi kıymetli ise bunlar satılır, onların yerine borçlunun haline münasipleri alınır. Çünkü borçlunun kıymetli olan ev ve elbisenin ihtiyacından fazla olan kısmına alacaklının hakkı talalluk etmiştir. Bu gibi eşyalarda, önemli olan borçlunun asli ihtiyaçlarını gidermesidir. Bunlardan haline münasip olanları, onun ihtiyaçlarını gidermeye yeterlidir.”⁵²

Ömer Nasuhi Bilmen, havaic-i asliyeden kabul ettiği için borçlunun haline münasip evine haciz uygulanmayacağını kabul etmektedir. Nitekim *Bilmen* şu açıklamada bulunmaktadır: “Kezalik bu medyunun bir konağı olup mâdûniyle iktifası kabil bulunursa o konak da satılır, semeninden haline göre bir mesken alınır, geri kalan para alacaklılara verilir.”⁵³

Vehbe Zuhaylî de borçlunun haline münasip evinin temel ihtiyaç olması sebebiyle haczedilemeyeceği kanaatindedir⁵⁴.

Çağdaş İslam âlimlerinden Muhammed Sâbûnî de Hanbeli hukukçu İbn Kudâme'den yaptığı nakille borçlunun ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin temel ihtiyacı olan yiyecek-içecek ve giyeceklerle birlikte oturacağı evin de haczedilemeyeceğini ifade etmektedir⁵⁵.

Günümüz İslam hukukçularından Hayreddin Karaman da toprağın bir çeşit vergisi olan haraç konusunu işlerken ödeme imkânı olduğu halde ki-

51 **Atar**, İslam İcra ve İflas Hukuku, s. 175.

52 **Şevkânî**, es-Seylû'l-cerrari'l-mütedaffik ala hadaiki'l-ezhar, s. 807; **Atar**, İslam İcra ve İflas Hukuku, s. 170.

53 Ömer Nasuhi **Bilmen**, Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu, C. 7, Bilmen Basım ve Yayınevi, İstanbul ts., s. 296.

54 Vehbe **Zuhaylî**, el-Fikhü'l-İslâmî ve edilletuhu, çev. Ahmet Efe vd. C. 6, Risale Yayınevi, İstanbul 1994, s. 553.

55 Muhammed Ali **Sâbûnî**, Fıkhü'l Muâmelât, C. 1, el-Mektebetü'l Asriyye, Beyrut 2007, s. 225.

şinin devlete karşı olan bu borcunu ödememesi halinde cebri icra uygulanacağını, ancak temel ihtiyacı olan evin bu uygulamadan muaf olacağını ifade etmektedir⁵⁶.

Buraya kadar görüşlerini zikrettiğimiz hukukçular özetle borçlunun temel ihtiyacı olan oturduğu evin haczedilemeyeceğini belirtmektedirler. Ancak bu hukukçular aynı zamanda alacaklıların da hukukunu gözeterek borçlunun oturduğu evin, kendi sosyo-ekonomik durumuna göre daha büyük ve değerli olması durumunda bunun satılarak kendi haline münasip bir evin satın alınarak onun bu ihtiyacının karşılanması ve arta kalan paranın da alacaklılara verilmesi gerektiğini zikretmektedirler.

b. Borçlunun Oturduğu Hâline Münasip Evinin Haczedilebileceğini Kabul Eden Görüşler

Kadı Şüreyh, Malik b. Enes ve İmam Şafiî, borçlunun (haline münasip) evine haciz konulup satılabileceği görüşünü benimsemişlerdir. İbn Münzir de bu görüşü tercih etmiştir. Bu görüşü kabul eden hukukçulara göre, borçlunun oturduğu evine haciz konularak satılır, satıştan elde edilen paralar alacaklılara dağıtılır. Bu durumda ise borçlu için oturacağı bir ev kiralanır⁵⁷.

Bu görüşte olan hukukçular delil olarak şu olayı belirtmişlerdir:

Borçla meyve satın alıp sonra da iflas etmiş olan bir adam için Hz. Peygamber (s.a.s), “*Ona sadaka verin*” buyurmuştur. Buna rağmen borcu kapanmamış bir borçlunun alacaklıları için Hz. Peygamberin (s.a.s), “*Onda ne bulursanız alınız. Sizin için bundan başka da bir yol/çare yoktur*” buyurmuştur⁵⁸. Borçlunun evinin haczedilebileceğini kabul eden bu hukukçular, sözü edilen hadisin genel ifadesinden hareketle borçlunun oturduğu evi dahi olsa alınabileceği hükmünü çıkarmışlardır. Zira bu yaklaşımı benimseyen hukukçular alacaklıların hakkını öncelemişlerdir. Borçlunun temel ihtiyacı olan evin ise kirama yoluyla karşılanabileceğini ifade etmişlerdir.

56 Hayreddin **Karaman**, Mukayeseli İslam Hukuku, C. 3, Nesil Yayınları, İstanbul 1986, s. 284.

57 **İbn Kudâme**, Muğni, C. 6, s. 578; **Komisyon**, el-Mevsuatü'l-fıkhiyye, C. 5, s. 318; Ebû Abdullah Muhammed b. İdris **Şafii**, el-Üm, C. 3, Daru'l Fikir, Beyrut 1983, s. 203-206; Şemseddin Muhammed b. Ahmed **Remli**, Nihayetü'l-muhtac ila şerhi'l-minhac, C. 4, Daru'l Fikir, Beyrut 1948), s. 328; **Zuhayli**, Fıkhü'l-İslâmî, C. 6, s. 553-54; **Atar**, İslam İcra ve İflas Hukuku, s. 175.

58 Müslim b. el-Haccâc **Müslim**, el-Câmi'u's-şâhîh, nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Dâru İhyai'l Kutbi'l Arabiyye, Kahire 1374), “Müsâkât” 18.

Şafii hukukçu Nevevî'nin "el-Mecmu" adlı eserinin Muhammed Necib el-Mutî tarafından yapılan Tekmilesi'nde⁵⁹, borçlunun temel ihtiyaçlarının haczedilemeyeceği noktasında Şafiilerin görüşleri ifade edilirken borçlunun oturduğu evin haczedilebileceği ifade edilmiştir.

Bu çerçevede yapılan şu açıklama önemlidir: *"Borçlu kazanç sahibi değilse, hacri kalkıncaya kadar ihtiyacı olan nafakası verilir. Kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin yiyecek-içecek ve giyecekleri örfe ve âdete göre borçlunun malından karşılanır. Bunlar haczedilmez. Borçluya evi ve bineği bırakılmaz, bunlara haciz konabilir. Çünkü onun oturmak için bir ev ve binmesi için bir binek kiralaması mümkündür. Zira insanların âdeti olduğu üzere giyilecek elbisenin aksine ihtiyaç duyulan evin ve bineğin kiralanması yaygın bir uygulamadır"*⁶⁰.

c. Değerlendirme

Yukarıda da belirtildiği gibi, borçlunun oturduğu eve haciz konulup konulamayacağı hususunda İslam hukukçuları iki gruba ayrılmıştır. Birinci grup, borçlunun temel ihtiyacı olduğu için borçlunun haline münasip oturduğu evine haciz konamayacağını savunurken, ikinci grup böyle bir eve haciz konabileceğini savunmaktadırlar. İkinci görüşü savunan ve azınlık görüşünde olan hukukçular bu durumda borçlunun ihtiyacı olan evin kiralanmak suretiyle karşılanabileceğini ifade etmektedirler.

Kanaatimizce borçlunun aylık sabit maaşı gibi düzenli bir geliri varsa ve bu geliri kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin normal bir şekilde geçimlerini ve kira giderlerini de karşılamaya yeterli seviyede ise bu durumda alacaklıların hakkını gözeterek borçlunun oturduğu evine de haciz konulması isabetli olacaktır. Ancak böyle bir durumun olmaması veya kişinin ikametinin köy gibi bir yerde olması ve kiralayacak evinin de bulunmaması gibi hallerde ise borçlunun temel ihtiyacı olan oturduğu haline münasip evin haczedilmesinin ise isabetli olmayacağıdır. Burada ilgili hâkime takdir yetkisi tanınarak her somut olayın dikkate alınması suretiyle her iki taraf için de en adil olan ne ise ona göre karar verilmesi gerekecektir.

59 *Tekmile (veya zeyil)*, bir kitabı içerik veya kronoloji açısından tamamlamak, eksiklerini gidermek ve ilâveler yapmak amacıyla yazılan eser türüdür (<https://islamansiklopedisi.org.tr/tekmile>; E.T. 4.12.2024).

60 Ebû Zekerîyyâ Muhyiddin Yahyâ b. Şeref Nevevî, el-Mecmu' şerhi'l-Mühezzeb, ed. Muhammed Necib el-Mutî, C.13, Daru'l Fikir, Beyrut ts., s. 290-292.

3. Hâle Münasip Evin Haczedilmeyecek Olmasına Rağmen Haczedilmesi Durumunda İslam İcra Hukukundaki Yaptırım

Aşağıda⁶¹ görüleceği üzere Türk icra ve iflas hukukunda icra ve iflâs dairelerinin yapmış olduğu hukuka aykırı işlemlerin iptaline, düzeltilmesine ya da yapılmamış olan işlemlerin yaptırılmasına yönelik olarak icra mahkemesine yapılan başvuru imkânını ifade eden kavram, “*şikâyet*” (İİK m. 16 vd) diye isimlendirilir⁶². Buna karşılık İslam icra hukukunda da bu yolun var olduğu kabul edilmekle birlikte, Türk hukukundan farklı olarak sadece icra ve iflâs dairelerinin yapmış olduğu hukuka aykırı işlemlerin değil, bunlara ilaveten hâkimlerin işlemlerinin de şikâyetin konusunu oluşturabileceği belirtilmektedir⁶³. Bu nedenle İslam icra (ve iflas) hukukunda şikâyet, icra ve iflas hâkim ve memurlarının hukuka aykırı olan işlemlerinin iptal veya düzeltilmesini sağlamak için kabul edilmiş bir kanun yolu⁶⁴ olarak tanımlanmış, fakat bu kanun yolunun Türk medenî usul hukukundaki kanun yollarından farklı olduğuna açıkça vurgu yapılmıştır⁶⁵.

İslam hukukunda borçlunun hâline münasip evinin haczedilmesinde özellikle hâkimin kararı ve takdir yetkisinin söz konusu olduğu dikkate alındığında, Mecelle’nin konuya ilişkin hükümleri önem kazanacaktır. Şöyle ki:

Mecelle, m. 1838 hükmüne göre, “*Bir dava hakkında lahik olan hükmün usul-i meşruasına muvafık olmadığını mahkum aleyh iddia ve adem-i muvafakat cihetini dahi beyan edip de istinaf-i dava talebinde bulunduğu halde vuku bulan hüküm lede’t-tahkik usul-i meşruasına muvafıkla tasdik olunur, değilse istinaf kılınır*”.

Benzer şekilde, Mecelle, m. 1839 hükmünde, mahkum aleyhin, hâkimin kararını iptal ettirmek veya düzeltilmesini sağlamak için kanun yollarına başvurabileceği açıkça düzenlenmiştir. Buna göre; “*Bir dava hakkında lahik olan hükme mahkum aleyh kanaat etmeyip de ol hükmü havi olan ilamın temyizi talebinde bulunduğu halde, lede’t-tetkik usul-i meşruasına muvafıkla tasdik olunur, değilse nakz olunur*”.

61 Bkz. aşağıda B-6.

62 Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 51; ayrıca bkz. aşağıda II-B-6.

63 Bkz. ve karşı. Atar, İcra ve İflas Hukuku, s. 132-133.

64 Türk hukukunda şikâyetin kanun yolu değil hukuki çare niteliğinde olduğuna ilişkin olarak bkz. aşağıda B-6.

65 Atar, İcra ve İflas Hukuku, s. 133.

Şu halde Mecelle’de bir hâkimin mahkeme kararının istinaf ve temyiz yoluyla tetkik edilmesi istenebileceğine göre, icra ve iflas dairelerinde çalışan hâkim ve memurların işlemlerinin de şikâyet yoluyla incelenmesinin mümkün olduğu sonucuna⁶⁶ varılabilir.

B. Türk İcra Hukukunda Borçlunun Hâline Münasip Evinin Haczedilmezliği

1. Genel Olarak

Yukarıda da belirtildiği gibi, kanun koyucu sosyal düşüncelerle, özellikle borçlunun ve ailesinin yaşaması ve ekonomik varlığını devam ettirmesi, tamamen topluma muhtaç hâle gelip toplumsal dengenin bozulması için, borçlunun bazı mal ve haklarının haczedilemeyeceğini veya kısmen haczedilemeyeceğini kabul etmiştir⁶⁷. Bazen kamu düzeninin bozulmasını önlemek, bazen insani duygular nedeniyle borçlunun bazı mal, hak ve alacakları ile imtiyaz haklarının hacizden müstesna tutulmuş olması hâli hukukumuzda “haciz yasağı veya haczedilmezlik” diye bilinmektedir⁶⁸.

Nitekim “*Haczi caiz olmayan mallar ve haklar*” başlığını taşıyan İcra ve İflas Kanunu m. 82’nin⁶⁹ şu anda yürürlükte olan (güncel) hâlinde; “*Aşağıdaki şeyler haczolunamaz*” denilmiş, aynı maddenin 12 numaralı bendinde ise “(Değişik: 2/7/2012-6352/16 m.) “*Borçlunun hâline münasip evi*”nin haczedilemeyeceği açıkça öngörülmüştür. Şu halde Türk icra ve iflas hukukunda konuya ilişkin bir tartışma bulunmadığı ve yasal düzenleme ile açık bir şekilde borçlunun hâline münasip evinin haczedilemeyeceğinin öngörüldüğü görülmektedir⁷⁰.

66 Atar, İcra ve İflas Hukuku, s. 134.

67 Yavuz Balkan, Haczedilmezlik ve Benzer Müesseseler, Seçkin Yayınları, Ankara 2009, s. 25; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 167; Çelik, s. 37 ve orada anılan yazarlar.

68 Balkan, s. 25.

69 Bkz. ve karşı. AATUHK m. 70.

70 Konunun iflas hukuku ile ilgili yönü bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Ancak kısaca belirtmek gerekirse, müflisin haczedilemeyen malları iflas masasına girmez (karş. İİK m. 1841). Bu anlamda konumuzla ilgili olarak müflisin haline münasip evi de haczedilemeyeceğinden iflas masasına da girmeyecektir. Bkz. Görgün/Börü/Kodakoğlu, s. 536. Ayrıca bkz. “Mahkemece, taşınmazın bilirkişi raporu ile tespit edilen haline münasip ev bedelinden arda kalan kısmın iflas masasına alacak olarak kaydedilmesine karar verilmesi gerekirken, haline münasip ev bedelinden arda kalan kısmın alacaklıya ödenmesine hükmedilmesinin isabetsiz olduğu...” Yargıtay 12. HD. 30.05.2017, 3498/8397; Kazancı İçtihat.

2. “Ev” ve “Hâle Münasip Ev” Kavramları

a. Öncelikle burada “ev” kavramından ne anlaşılması gerektiğinin tespiti önemlidir. “Ev” kavramı Türk Dil Kurumu sözlüğünde⁷¹ “Bir kimse- nin veya ailenin içinde yaşadığı yer; bark, ev bark, beyit, dar, hane, mekân” olarak tanımlanmıştır. Ayrıca evden, mahalli geleneklere göre mesken (konut) olarak kullanılmaya elverişli olan yerler⁷² anlaşılmaktadır. Bu çerçevede, bağımsız mesken⁷³, bağ evi, barınak⁷⁴ ve kat mülkiyeti⁷⁵ buradaki ev kavramına dâhildir⁷⁶.

b. Kanunda geçen “hâline münasip ev” kavramına gelince, hukuku- muzda, hâline münasip evin, borçlunun aylık geliri, sosyal statüsü, aile fertlerinin sayısı itibarıyla küçük veya büyük bir eve ihtiyacı olup olma- dığı gibi veriler dikkate alınıp incelenerek tespit edilmesi gerektiği kabul edilmektedir⁷⁷. Örneğin borçlu ve ailesi bakımından makul ölçüleri aşan oda ve salona sahip olan ve ikamet için zorunlu unsurları aşan yerler mad- dede belirtilen “hâline münasip ev” kriterinin dışında kalmaktadır⁷⁸. Borç- lunun “hâline münasip” evi belirlenirken onun birlikte yaşadığı ailesinin durumu da göz önünde bulundurulacaktır. Borçlunun ailesinden ise kural olarak borçluyla birlikte yaşayan, borçlunun bakmakla yükümlü olduğu kişiler anlaşılmaktadır⁷⁹. Bir başka deyişle burada hukukumuz bakımın-

71 <http://www.tdk.gov.tr> (E.T. 26.09.2024).

72 Baki **Kuru**, “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, AÜHFD, C.19, S.1, 1962, s. 305; Gülfem **Akkıran**, Borçlunun Hâline Münasip Evinin Haczedilmezliği, Seçkin Yayınları, Ankara 2021, s. 45; Cenk **Akil**, “Yargıtay Kararları Işığında Hâline Münasip Evin Haczedilmezliği (Meskeniyet) İddiası (İİK m. 82/12)”, AÜHFD, C. 60, S. 4, 2011, s. 778.

73 Taylan Özgür **Kiraz**, “İsviçre Federal Mahkemesinin Bir Kararı Çerçevesinde Takip Hukukunda Şikâyet Eden Taraf Bakımından İlgili Kavramı”, Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan, Ankara 2008, s. 561- 562; **Akil**, s. 778.

74 Örnek olarak bkz.12. HD 2.10.1996, 10745/11547; Gündüz **Pehlivanlı**, Açıklamalı İcra ve İflas Kanunu, Turhan Kitabevi, Ankara 1998, s. 655.

75 Ayrıca bağımsız mesken, bir apartman ya da konuttaki müşterek mülkiyet veya elbirliği mülkiyet paylarının da bu anlamda ev (mesken) olarak kabul edilmektedir. Bkz; **Kiraz**, s. 561; **Akkıran**, s. 45.

76 **Akil**, s. 778.

77 Timuçin **Muşul**, İcra ve İflas Hukuku, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, İstanbul 2008, s. 517; Kamil **Yıldırım**/Nevhis Deren **Yıldırım**, İcra Hukuku, 4. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2009, s. 145; **Akil**, s. 779.

78 **Akil**, s. 779.

79 Volkan **Özçelik**, İcra Müdürünün Takdir Yetkisi, Ankara 2014, s. 301-302; **Akkıran**, s. 26; **Akil**, s. 780; Serpil **Işık**, İcra Hukuku’nda Yoksulluğun Önlenmesinde Bir Araç

dan İİK'da “borçlunun” ifadesi kullanılsa bile hâle münasip ev belirlenirken varsa borçlunun ailesinin de dikkate alınacağına kuşku bulunmamaktadır⁸⁰. Ayrıca belirtmek gerekir ki İcra ve İflâs Kanunu'ndaki “aile” kavramı medeni hukuktaki aile kavramına göre geniş anlamda düşünülmelidir. Bu anlamda borçlu ile birlikte oturan büyükanne, büyükbaba, amca, teyze, dayı, hala, damat, gelin ve ergin çocuklar da aile kavramı içinde kabul edilmelidir⁸¹.

c. Borçlunun evinin hâline münasip olup olmadığı takdir edilirken, borçlunun hâlen o evde oturmakta olması da şart değildir. Bir başka deyişle başka bir yerde kirada oturan borçlu da haczedilen evi hakkında meskeniyet iddiasında (haczedilmezlik şikâyetinde) bulunabilir⁸². Örneğin, borçlunun, Tokat'taki hâline münasip evini kiraya vererek Sivas'ta bir başka evde oturması mümkündür. Aynı şekilde haczedilmezlik için söz konusu evin aile konutu olmasına da ihtiyaç yoktur. Ayrıca borçlunun kendisi ve ailesinin durumu dikkate alındığında, birden fazla eve ihtiyaç

Olarak Haczedilmezlik, (İçinde 6. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali (Yoksulluk) Tebliğler, ed. Prof. Dr. Adem Sözüer. İstanbul 2016, s. 489-491. Aynı yönde bir karar için bkz. 12. HD 27.2.2007, 630/3339: “...İİK'nun 82/12 maddesi gereğince, borçlunun “hâline münasip” evi haczedilemez. Bir meskenin borçlunun hâline uygun olup olmadığı adı geçen haciz anındaki sosyal durumuna ve borçlu ile ailesinin ihtiyaçlarına göre belirlenir. Buradaki “aile” terimi, geniş anlamda olup, borçlu ile birlikte aynı çatı altında yaşayan, bakmakla yükümlü olduğu kişileri kapsar...” Mustafa Oskay/Coşkun Koçak/Adnan Deynekli/Ayhan Doğan, İİK Şerhi, C. 2, Ankara 2007, s. 2366.

80 **Özçelik**, s. 301-302; **Işık**, s. 489-491; Sema **Taşpınar**, Borçlunun Bazı Mallarının Haczedilememesi ve Nedenleri (Haczedilmezlik ve Nedenleri), Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 1994, s. 171; **Akkaran**, s. 26- 28.

81 **Görgün/Börü/Kodakoğlu**, s. 199; benzer yönde bkz. Uğur **Bulut**, “Borçlunun Hâline Münasip Evi Üzerinde İpotek Tesisi ve Haczedilmezlikten Feragat”, DEÜHFD, Prof. Dr. Burhan Ceyhan'a Armağan, C. 12, 2010, s. 1078. Kanun'da “borçlunun” ifadesi kullanılsa da hâline münasip evi belirlerken varsa borçlunun ailesini de dikkate alınacağına ilişkin olarak bkz. **Taşpınar**, s. 171; **Özçelik**, s. 301-302; **Işık**, s. 489-491. Yargıtay da aynı kanaattedir. Örneğin bkz. 12. HD. 05.04.2021, 2020/8953, 2021/4020: “İİK'nın 82. maddesinin 1. fıkrasının 12. bendi gereğince; borçlunun haline münasip evinin haczedilemeyeceği- Bir meskenin borçlunun haline uygun olup olmadığı adı geçen haciz anındaki sosyal durumuna ve borçlu ile ailesinin ihtiyaçlarına göre belirleneceği- Buradaki ‘aile’ terimi, geniş anlamda olup, borçlu ile birlikte aynı çatı altında yaşayan, bakmakla yükümlü olduğu kişileri kapsadığı- ...” Kazancı İçtihat.

82 **Görgün/Börü/Kodakoğlu**, s. 200; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 210.

duyduğunun anlaşılması durumunda, ihtiyaç sayısı kadar evin haczedilmesi de mümkün değildir. Yani, hâline münasip evin bir tane olma zorunluluğu yoktur⁸³.

d. Borçlunun lüks kabul edilebilecek bir evi hakkında haczedilmezlik şikâyetinde bulunması esasen haczin şartlarına aykırılık teşkil ettiği gibi, haczedilemezlik düzenlemesinin konuluş amacına da aykırıdır. Çünkü burada bir taraftan alacaklının alacağına kavuşması diğer taraftan ise borçlunun da mahvına neden olmamak amaçlanmaktadır⁸⁴.

3. Borçlunun Evinin Hâline Münasip Olup Olmadığı Konusunda Takdirin Kime Ait Olduğu

a. Hukukumuzda borçlunun evinin hâline münasip olup olmadığı konusunda takdir yetkisi **icra memuruna** aittir. İcra ve İflâs Kanunu'nun 82'nci maddesine 6352 sayılı Kanun ile eklenen son fıkra ile bu hususa açıkça vurgu yapılmıştır. Nitekim İİK m. 82 hükmüne 6352 sayılı Kanunla eklenen fıkraya göre; "(Ek fıkra: 02.07.2012 - 6352/16 m.); "*İcra memuru, haczi talep edilen mal veya hakların haczinin caiz olup olmadığını değerlendirir ve talebin kabulüne veya reddine karar verir*".

b. Elbette haczedilen evin, borçlunun haline uygun olup olmadığı hususunun yerinde keşif yapılarak bilirkişi marifetiyle araştırılmasının yerinde olacağı unutulmamalıdır⁸⁵.

c. **AY m. 21 hükmü**, konuta girilmesi için hâkim kararı ararken İİK m. 80 ve 81 icra memuruna zor kullanma yetkisi vermesi tartışmalıydı. Özel hayatın gizliliğini de ilgilendiren bu konuda 7445 sayılı Kanun ile İİK'na "Konutta haciz" ile ilgili **79/a maddesi** hükmü getirilmiştir. Bu hükme göre; "İcra müdürü, haciz yapılması talep edilen yerin konut olduğunu tespit ederse, bu yerde haciz yapılmasına karar verir ve bu kararı derhal icra mahkemesinin onayına sunar...". Bu hükümle mahkemenin

83 **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 210. Yargıtay'a göre, "Borçlunun başka meskeninin bulunması meskeniyet şikâyetine engel değildir. Borçlunun tercih hakkı mevcuttur." (12. HD. 15.09.1994, 10030/10523: www.hukukturk.com: E. T. 10.12.2023). Ayrıca bkz. "İki ev için meskeniyet şikâyetinde de bulunabilir, buna bir engel yoktur yeter ki haline uygunluğu tespit edilebilsin. Örneğin iki evde de bakmakla yükümlü olduğu geniş ailesi yaşamaktadır ancak tapuda iki ev de kendi üstüne kayıtlıdır. Bu durumda hâkim bilirkişi incelemesiyle ve keşifle durumu tespit ederek ona göre hareket eder. Buna bağlı olarak iki evin de satılıp haline uygun, münasip bir semte ev alınabileceği de tespit edilebilir. Yani önceden sonuçları kestirmek hatalı olur" (<https://alga.av.tr/borclunun-haline-munasip-evinin-haczedilememesi>; E.T. 28.09.2024).

84 **Akkıran**, s. 47.

85 **Görgün/Börü/Kodakoğlu**, s. 199; aynı yönde bkz. 12. HD. 31.03.2015, 32576/8153; 12. HD. 11.04.2023, 2022/9778, 2023/2552 (Kazancı).

onayıyla konutta haciz yapılabileceği düzenleme altına alınmıştır⁸⁶. Söz konusu değişiklikten önce, icra müdürünün konutta haciz yapabilmesi için herhangi bir mahkemeden izin veya onay almasına gerek yoktu. Bu durum ise doktrin tarafından eleştirilmekteydi. Yapılan değişiklikle konutta haciz yapılması mahkemeden onay alınmasına dair bir usule bağlanmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki, bu hüküm sadece konutta haciz bakımından uygulanacaktır. Dolayısıyla, konut olmayan bir yerde haciz yapılabilmesi için, mahkemeden onay alınmasına gerek yoktur. Maddenin uygulanması bakımından getirilmiş olan tek istisna ise, ihtiyati hacze ilişkindir. Buna göre, alacakla alakalı ihtiyati haciz kararı verilmişse, konutta haciz işlemi yapılabilmesi için, icra mahkemesinden onay alınmasına gerek kalmayacaktır⁸⁷.

4. Aile konutu (TMK m. 194) Bakımından Durum

Aile konutu ile ilgili olarak TMK m. 194 hükmünde bir haczedilmezlik hâli söz konusu edilmemiştir. Bu nedenle aile konutunun haczedilmesine yasal bir engel bulunmamaktadır⁸⁸. Buna karşılık, aile konutu, aynı zamanda borçlunun hâline münasip evi niteliğinde ise, İİK m. 82/f. 1, b. 12 gereğince haczi caiz olmayacaktır. Buradaki haczedilmezliğin kaynağı, ilgili taşınmazın aile konutu olması değil, borçlu ve ailesinin hâline münasip evi olmasıdır⁸⁹.

86 Geniş bilgi için bkz. Seyhan **Selçuk**, “İcra ve İflâs Kanunu’nun 79/a Maddesi Uyarınca Konutta Haciz”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 2, 2023, s. 412-425.

87 **Selçuk**, s. 412.

88 **Çelik**, s. 167; Murat **Dönmez**, “Aile Konutunun Haczi”, TBB Dergisi, S. 77, 2008, s. 349-358, s. 351-352; Mert **Namlı**, “Anayasa Mahkemesi’nin Aile Konutu Hakkında Haczedilemezlik Şikayetinin İleri Sürülmesine İlişkin 12.12.2019 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi”, LHD, 18/211 (2020), s. 3085-3120., s. 3102-3104; **Akkıran**, s. 95, 98; Aslı **Aykutalp**, Anayasa Mahkemesi’nin 2016/10454 Başvuru Numaralı Kararı Nazarında Aile Konutunun Haczedilmezliğine İlişkin Değerlendirmeler”, Prof. Dr. Selçuk Öztekin’e Armağan, C. 1, İstanbul 2022, s. 442. Ev üzerinde aile konutu serhinin olmasının hacze engel olmadığı belirtilmektedir (Bkz. **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s. 344). Olması gereken hukuk bakımından, aile konutunun da haczedilmezliğinin kapsamına alınması gerektiğine ilişkin görüş için bkz. İbrahim **Özbay**, “İcra ve İflâs Hukukumuzda Haczedilmezlikten Feragat (İİK m. 83/a)”, AÜEHFD, C. IX, S. 1-2, 2005, s. 559, 567.

89 **Çelik**, s. 168; **Akkıran**, s. 95-100; **Namlı**, s. 3102-3104; **Özbay**, s. 559-560; **Dönmez**, s. 351-352. Bu yöndeki bir Yargıtay kararına göre; “TMK’nın 194. maddesi aynen ‘Eşlerden biri, diğer eşin açık rızası bulunmadıkça aile konutu ile ilgili kira sözleşmesini fesh edemez, aile konutunu devredemez veya aile konutu üzerindeki hakları sınırlayamaz’ hükmünü içermektedir. Yasal bu düzenleme, aile konutunun

5. Konuya İlişkin Önemli Kanuni Düzenleme: İİK m. 82, f. 2 ve f. 3

İİK m. 82, f. 2’de “*Medeni Kanunun 807 nci maddesi hükmü saklıdır. 2, 4, 5, 7 ve 12 numaralı bendlerdeki istisna, borcun bu eşya bedelinden doğmaması haline münhasırdır*” denilmiştir.

Görüldüğü üzere, İİK m. 82, f. 2’de de bazı mallar için alacağın malın bedelinden kaynaklanması, haczedilmezliğin istisnası olarak kabul edilmiştir. Bu hükümde atfı yapılan bentlerden birisi ise konumuzla ilgili olarak “hale münasip evin haczedilmeyeceği” ile ilgili 12 numaralı banttir. Dolayısıyla, esasında haczedilemeyeceği kabul edilen bu mal varlığı değerleri, malın satış bedelinden kaynaklanan alacaklar için haczedilebilecektir⁹⁰.

Şu halde, örneğin (B) Tokat’ta dairesi olan (A)’dan bir daire satın almış ve satış bedelini ödememiş olsun. (A), (B) aleyhine yaptığı icra takibi sonucunda evin haczini talep ettiğinde, (B)’nin evinin icra müdürlüğünce haczedilmesi durumunda, (B) evin haline münasip ev olması nedeniyle haczedilmezlik şikayetinde (meskeniyet iddiasında) bulunamayacaktır. Zira bu durumda borç, eşyanın (yani evin) satım bedelinden doğmuştur (İİK m. 82, f. 2).

Aynı maddenin (İİK m. 82) 3 üncü ek fıkrasına göre; (*Ek fıkra: 2/7/2012-6352/16 m.*) *Birinci fıkranın (2), (4), (7) ve (12) numaralı bentlerinde sayılan malların kıymetinin fazla olması durumunda, bedelinden hâline münasip bir kısmı, ihtiyacını karşılayabilmesi amacıyla borçluya bırakılmak üzere haczedilerek satılır*” denilmiştir. Böylece kanun koyucu, söz konusu bentlerde sayılan malların (konumuzla ilgili olarak hale münasip evin) kıymetinin fazla olması durumunda, bunların bedelinden hâline münasip bir kısmı ilerde borçluya bırakılmak üzere haczedilerek paraya çevrilmesine imkân tanımıştır⁹¹.

---

tapu sicilinde maliki olan borçlunun borcundan dolayı alacaklıların yapacakları bir icra takibi sonucu satışına engel teşkil etmemektedir” (12. HD, 25.04.2006 T., 5829 E., 8852 K.; karar için bkz. Nazif **Kaçak**, Açıklama ve İhtihatlarla Haczedilemezlik, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s. 69).

90 Baki **Kuru**, İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, s. 519; **Çelik**, s. 383; **Taşpınar**, s. 292-294; **Özbay**, s. 558-559.

91 İİK m. 82’de düzenlenen bu istisnai durum, üçüncü fıkrada yer alan ve ikame ilkesi kapsamında incelenen bir husustur. Hukukumuzda ikame ilkesi, bu hükümdeki mal varlığı değerlerinin, örneğin konumuzla ilgili olarak hale münasip evin kıymetinin fazla olması durumunda, gerekli bedelin borçluya bırakılarak haczin gerçekleştirilmesi şeklinde düzenlenmiştir (Bkz. **Çelik**, s. 385).

6. Hale Münasip Evin Haczedilmeyecek Olmasına Rağmen Haczedilmesi Durumunda Türk Hukukundaki Yaptırım: Şikâyet

a. Bu konuda İİK m. 16/f. 1 hükmü önem arz etmektedir. Söz konusu hükme göre, “*Kanunun hallini mahkemeye bıraktığı hususlar müstesna olmak üzere İcra ve İflas dairelerinin yaptığı muameleler hakkında kanuna muhalif olmasından veya hadiseye uygun bulunmamasından dolayı icra mahkemesine şikâyet olunabilir. Şikâyet bu muamelelerin öğrenildiği tarihten yedi gün içinde yapılır*”. Görüldüğü gibi borçlunun haline münasip evinin haczedilmesi üzerine İİK’da şikâyet yolu öngörülmüştür. Bu anlamda şikâyeti “*icra takibinin taraflarına veya hukukî yararı bulunan diğer kişilere tanınmış ve bu yolla icra ve iflâs dairelerinin (veya diğer icra organlarının) kanuna veya olaya uygun olmayan işlemlerinin iptalini veya düzeltilmesini ya da yapmadıkları veya geciktirdikleri işlemlerinin yapılmasını sağlayan hukukî çare*” olarak tanımlamak mümkündür⁹².

b. İcra memurunun işlemi sebebiyle menfaati ihlal edilen her ilgili, söz konusu işlem hakkında şikâyet yoluna başvurabilir. Dolayısıyla başta icra takibinin tarafları (alacaklı ve borçlu) olmak üzere, hukuki yararı bulunan üçüncü kişiler de bizzat veya avukatları aracılığıyla şikâyet yoluna başvurabilirler⁹³. Özellikle borçlu ve ailesinin menfaatleri gözetilerek düzenlenen haczedilmezlik hükümlerine aykırı olarak yapılan işlemlerden dolayı (örneğin hale münasip evin haczinde olduğu gibi) menfaati ihlal edilen aile bireylerinin de şikâyet hakkının bulunduğu kabul edilmelidir⁹⁴. Zira İİK’nın 82. maddesi gereğince, haline münasip ev ile ilgili işlemlerde şikâyetle bulunma hakkının, Anayasanın “Özel hayatın gizliliği” ve “Ailenin korunması ve çocuk haklarına” ilişkin hükümlerine dayanarak, işlemden doğrudan etkilenecek eşe de tanınması gerektiği açıktır. Nitekim Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvuru sonucunda verilen bir karara göre, sadece eşlerden birinin mülkiyetinde olsa da bu konuttan tüm

92 Hakan Pekcanitez/Cemil Simil, İcra-İflâs Hukukunda Şikâyet, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017, s. 49; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 63. Şikâyetin hukuki niteliği hakkında bkz. Pekcanitez/Simil, s. 12-49; Cengiz Topel Çelikoğlu, Hukuki Mahiyeti ve Hüküm Etkileri İtibarıyla İcra Mahkemesinin Yargısal Görevleri, Ekin Basım Yayın, Bursa 2023, s. 111 vd.; Çelik, s. 400.

93 Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, İcra, s. 92-94; Karşlı, İcra, s. 79, 81; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 66-68; Aykutalp, s. 432-433, 441-442; Dönmez, s. 37-41.

94 Pekcanitez/Simil, s. 248, 251; Çelik, s. 403; Bulut, s. 1099; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 93; Kuru, Haczi Caiz Olmayan Şeyler s. 290, ayrıca s. 320; Gökçen Topuz, “Aile Konutunun Haczi ve Kiralanan Aile Konutunun İlämsiz İcra Yoluyla Tahliyesi”, ERÜHFD, C. 3, S. 1, 2008, s. 277-278; Akil, s. 801-802; Dönmez, s. 352; Akkırın, s. 124-125; Namlı, s. 3110-3111.

aile fertleri yararlanmaktadır. Haczedilen evin aile konutu olduğu durumlarda “hâline münasip ev” kavramı, sadece borçlunun değil, “borçlu ve ailesinin sosyal ve ekonomik durumuna uygun olan konut” şeklinde anlaşılmalıdır. Bu nedenle, aile hayatına saygı hakkının etkin bir şekilde kullanılması ve korunmasıyla ilgili olarak, devletin pozitif yükümlülükleri çerçevesinde, hakları doğrudan etkilenen aile bireylerine yargısal yollara başvurma imkânının tanınması gerekir⁹⁵. Gerçekten de borçlunun haczedilen haline münasip evi, her ne kadar tapu sicilinde borçlu adına kayıtlı olsa da aile konutu tüm aile bireyleri tarafından kullanıldığından, bu evin haczedilmesi ve icra yoluyla satılması halinde şüphesiz ev halkı da bu durumdan etkilenecektir⁹⁶. Buna karşılık Yargıtay aksi görüştedir⁹⁷. Kanaatimizce borçlunun haline münasip evinin haczedilmezliğinin ihlali üzerine borçlu dışında menfaati doğrudan ihlal edilen kişilerin (örneğin borçlunun eşinin veya çocuklarının) şikâyet yoluna başvurusuyla ilgili olarak Anayasa Mahkemesi kararlarına rağmen kazai içtihatlardaki aksi yöndeki tutumun sona erdirilmesi oldukça önemlidir. Bunun için ise kanunda (İİK)

95 Bkz. AYM. 12.12.2019, 2016/10454- Emine Göksel Başvurusu (RG. 08.04.2020/31093). Bu kararla ilgili olarak ayrıca bkz. **Namlı**, s. 3085 vd.; **Çelik**, s. 403-404.

96 Bkz. AYM. 12.12.2019, 2016/10454- Emine Göksel Başvurusu (RG. 08.04.2020/31093). Aynı yönde bkz. **Görgün/Börü/Kodakoğlu**, s. 200.

97 Örneğin bkz. 12. HD, 23.03.2023 T., 2022/9146 E., 2023/1978 K.: “Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru sonucunda verdiği ihlal kararlarının sadece başvuruda bulunan kişi ve başvuruya konu idari işlem ya da karar açısından geçerli ve bağlayıcı olduğunun tabii bulunmasına, İİK’nın 82/1-12. maddesine dayalı haczedilmezlik şikâyetinde bulunma hakkının borçlunun şahsına sıkı sıkıya bağlı olup, şikâyetçinin meskeniyet şikâyetinde bulunma hakkının bulunmadığı...” ifadelerine yer verilmiştir (Karar için bkz. Lexpera, 06.02.2024). Ancak belirtmek gerekir ki, AYM’nin bireysel başvuru kararları da tıpkı Yüksek Mahkeme’nin diğer kararları gibi şekli ve maddi anlamda kesin hüküm teşkil edip genel bağlayıcı niteliğe sahiptir. Kararların varlık sebebinin bireysel bir ihlal iddiası olması, kararların hukuk sistemi içinde objektif bir etki doğuramayacağı biçiminde anlaşılmamalıdır. Bir başka deyişle Anayasa Mahkemesi’nin istisnasız bütün kararları AY madde 153/son ve 138/son uyarınca kesin ve bağlayıcıdır. Bkz. Ece **Göztepe Çelebi**, “Bireysel Başvuru Kararlarının Bağlayıcılığı ve İcrası Sorunu ile Kurumsallaşma İhtiyacı”, Anayasa Yargısı, C. 32, S. 1, 2016, s. 96, s. 100. Kaldı ki AYM kararlarının icrasının ancak kurumlar arası diyalogla sağlanabileceğinin bilincinde olunması gerekir. Bu diyalogun hiyerarşik bir boyut taşımamasının, AYM’nin bireysel başvuru kararlarının bağlayıcı olmadığı ve icrasının isteğe bağlı olduğu anlamına gelmeyeceği gibi, diğer organlara AYM kararlarını dikkate almama, kararın gerekçelerini ve yapılması gerekenleri göz ardı etme yetkisi de vermeyeceği unutulmamalıdır. **Göztepe Çelebi**, s. 114.

açıkça düzenleme yapılması, hak ihlalinin doğmaması bakımından oldukça önemlidir⁹⁸.

c. Şikâyet sebeplerine gelince;

İİK'nın "Şikâyet ve şartlar" başlıklı 16 ncı maddesi şu şekildedir:

“(Değişik: 03.07.1940 - 3890/1 m.) Kanunun hallini mahkemeye bıraktığı hususlar müstesna olmak üzere İcra ve İflas dairelerinin yaptığı muameleler hakkında kanuna muhalif olmasından veya hadiseye uygun bulunmamasından dolayı icra mahkemesine şikâyet olunabilir. Şikâyet bu muamelelerin öğrenildiği tarihten yedi gün içinde yapılır (f. 1).

Bir hakkın yerine getirilmemesinden veya sebepsiz sürüncemede bırakılmasından dolayı her zaman şikâyet olunabilir (f. 2)”.

İcra müdürünün şikâyetle konu edilecek işleminin şikâyet gerekçesi Kanunda öngörülen özel şikâyet nedenlerinden hiçbirisine girmiyorsa, genel şikâyet nedeni olan **kanuna aykırılık** kategorisinde değerlendirilir⁹⁹.

Görüldüğü gibi, İİK m. 16'da genel şikâyet sebebi olarak kanuna aykırılık, özel şikâyet sebepleri olarak ise; hadiseye aykırılık, icra müdürünün bir hakkı yerine getirmemesi, icra müdürünün bir hakkın yerine getirilmesini sürüncemede bırakması şeklinde dört (4) şikâyet sebebi düzenlenmiştir.

Borçlunun hâline münasip evinin haczedilmesi İİK m. 82, b. 12 hükmüne aykırı bir durum olduğundan, haczedilmemesi gereken borçlunun haline münasip evinin haczedilmesi, ilgili kişilere icra mahkemesinde şikâyetle bulunma hakkı verecektir.

d. Şikâyet süresi; kural olarak şikâyetle konu işlemin öğrenildiği tarihten itibaren yedi gündür. Ancak istisnâ olarak bazı hâllerde şikâyet süresizdir. Bu çerçevede şikâyetin süreye tâbi olmadığı hâllerden birincisi, icra müdürünün bir hakkı yerine getirmemesi veya işlemi sebepsiz yere sürüncemede bırakmasıdır. Şikâyetin süresiz olduğu bir diğer durum ise kamu düzenine aykırılıktır. Zira cebri icra organlarınca yapılan işlemler kamu düzenine aykırıysa, bu işlemler de süresiz şikâyetle tâbidir¹⁰⁰. Burada, haczedilmemesi gereken borçlunun haline münasip evinin haczedilmesi durumunda ilgili kişiler icra mahkemesinde şikâyetle konu işlemin öğrenildiği tarihten itibaren yedi gün içinde şikâyet yoluna başvurabileceklerdir. Bununla birlikte, kanunda yer almayan ancak doktrinde ve uygulamada

⁹⁸ Çelik, s. 404, 463.

⁹⁹ Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 55.

¹⁰⁰ Bu konuda ayrıntılı açıklama verilmemiştir. Geniş açıklamalar için bkz. Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 57 vd.

kabul edilen kamu düzenini ihlal eden hallerde süresiz şikâyet yoluna başvurulabileceği kabul edilmektedir. Bu durumda İİK m.82/I-12 hükmünün amacı kamu düzeninin sağlanması olduğuna göre, meskeniyet iddiasının şikâyet sebeplerinden olan kamu düzenine aykırılık nedeniyle süresiz olarak şikâyet yoluna başvurulması gerektiği yönünde doktrinde görüşler bulunduğu görülmektedir¹⁰¹.

e. Burada bir başka mesele, **borçlunun evini ipotek ettirmiş olması** halidir. Borçlunun hale münasip evini ipotek ettirmesi halinde, daha sonra meskeniyet iddiasında (haczedilmezlik şikâyetinde) bulunmasına engel teşkil etmez. Buna karşılık Yargıtay'ın birçok kararında, borçlunun daha önce üzerinde ipotek kurduğu taşınmaz hakkında sonradan meskeniyet iddiasında bulunabilmesi için, ipoteğin mesken kredisi, esnaf kredisi, zirai kredi gibi zorunlu olarak kurulmuş ipoteklerden olması gerekeceğini, buna karşılık üzerinde serbest iradesi ile kurduğu karz ipoteği bulunan taşınmaz hakkında meskeniyet iddiasında bulunamayacağı belirtilmiştir¹⁰².

f. Son olarak şu husus da belirtilmelidir ki, şikâyet üzerine icra mahkemesince verilen kararlara karşı kanun yollarına (istinaf ve temyiz) gidilebilir¹⁰³.

III. İSLAM VE TÜRK İCRA HUKUKUNUN GENEL OLARAK MUKAYESESİ

A. Takip Yolları Bakımından

Öncelikle belirtmek gerekir ki, **İslam İcra Hukukundaki** usule göre, borcunu rızası ile ödemeyen borçlunun alacaklısına, mahkemeye müracaat etmek suretiyle hakkını hukuki yoldan elde etme imkânı verilmiştir. İslam hukuk tarihinde Hz. Peygamber (s.a.s.)'den başlamak üzere halifeler, onların tayin ettikleri kadılar ve icra-iflas işleriyle görevli memurlar alacak davalarına ve haczi kapsayan icra-iflas işlerine bakmışlar; borcunu ödemeyen veya iflas eden borçlulara borçlarını ifa etmeleri için çeşitli cebri işlemlerde bulunmuşlardır. Gerekğinde onların mallarına el koy-

101 **Akkıran**, s. 133; Damla **Göktürk**, “Borçlunun Haline Münasip Evinin Tasarrufun İptali Davasına Konu Olup Olmayacağı Sorunu”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 18, S. 36, 2019/2, s. 104.

102 Bkz. 12. HD 05.04.2023, 2022/8970, 2023/2373; 12. HD. 11.10.2021, 4070/8697; 12. HD. 28.02.2017, 2016/31509, 2017/2875. Borçlunun zorunlu olmayan bir ipotek tesis etmesi durumunda, bütün alacaklılara karşı haczedilmezlikten feragat etmiş sayılır. Bkz. **Karşı**, s. 287-288. Bu konudaki geniş tartışmalar için bkz. **Çelik**, s. 391 vd.

103 Burada bu kanun yollarına girilmemiştir. Geniş bilgi için bkz. **Çelik**, s. 434-441 ve orada anılan yazarlar.

muşlar (haciz), bu malları satmışlar ve satış bedelinden alacaklılara alacaklarını ödemişlerdir. **Türk icra (ve iflas) hukukunda** da borcunu rızası ile ödemeyen borçlunun alacaklısına, gerek cüzi icra (icra hukuku) gerekse külli icra (iflas hukuku) yollarıyla alacakların tahsili imkânı verilmiştir. Hatta ilamsız icrada konusu para ve teminat olan alacaklar bakımından, alacaklıya, mahkeme ilâmına (veya ilâm niteliğinde belgeye) gerek olmaksızın ilâmsız icra takibi yapılabilmesi imkânı tanınmıştır.

B. Cebri İcra Tedbirlerinde Malı Bulunan Borçlu ile Malı Bulunmayan (Mu'sir; Yoksul) Borçlu Ayırımının Bulunup Bulunmaması Bakımından

İslam İcra Hukukunda İslâm hukukçularının, bu konuda ileri sürdükleri görüşlere bakıldığında, cebri icranın borçlunun sadece malvarlığı ile sınırlı olması¹⁰⁴, cebri icranın borçlunun şahsına yönelik olması ve cebri icranın borçlunun hem malvarlığı hem de şahsına yönelik olması gibi farklı görüşler söz konusudur. Bu çerçevede cebri icra tedbirlerinin; haciz, hapis, hacir ve seyahatten men olduğu söylenebilir. Haciz ve hacir mala yönelik iken, hapis ve seyahatten men şahsa yöneliktir. Hiçbir malı olmayan borçlularda (mu'sir, yoksul) ise, bu kişilere “*Eğer eli darda olan birisi borçlu ise eli genişleyene kadar beklemek gerekir. Şu da var ki, bağışlamanız, eğer bilerseniz sizin için daha hayırlıdır*” (el-Bakara /280) ayeti gereğince herhangi bir cebri icra tedbiri uygulanmayıp onlara mühlet verilir, böylece onlardan borçlarını ödeyecek mal kazanmaları beklenir. Buna karşılık cebri icra tedbirleri konusunda “*Ödeme gücü bulunan bir kimsenin borcunu ödemeyip geciktirmesi zulüm ve haksızlıktır, bu davranış onun kınanmasını ve cezalandırılmasını gerektirir*”¹⁰⁵ hadisi İslam hukukçuları bakımından hareket noktası olmuş; cebri icra tedbirlerinin bu tür borçlular için uygulanacağı kabul edilmiştir. Şu halde İslâm İcra Hukukunda malı bulunan borçlu ile malı bulunmayan borçlu hakkında uygulanacak cebri icra tedbirlerinin farklı olduğu görülmektedir. Hâlbuki **Türk icra hukukunda** cebri icra tedbirleri bakımından malı bulunan borçlu ile malı bulunmayan (mu'sir, yoksul) borçlu ayırımı söz konusu değildir.

104 Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye, ts., m. 98-99.

105 **Buhârî**, “İstikrâz”, 13.

IV. ÖZELLİKLE BORÇLUNUN HÂLINE MÜNASİP EVİNİN HACZEDİLMEZLİĞİ İLE İLGİLİ OLARAK İSLAM VE TÜRK İCRA HUKUKUNUN BENZER VE FARKLI YÖNLERİ

A. Farklı Yönü

İslam İcra Hukukunda, borçlunun hâline münasip evinin haczedilip haczedilemeyeceği hususunda İslam hukukçuları arasında, borçlunun hâline münasip haczedilebileceği ve haczedilemeyeceği yönünde iki görüş bulunmakla birlikte, hâkim görüşün borçlunun hâline münasip evinin haczedilemeyeceği yönünde olduğu söylenebilir. Kaldı ki borçlunun haline münasip (oturduğu) evine haciz konulamayacağı Mecelle m. 999'da açıkça hükme bağlanmıştır. Hâlbuki **Türk İcra Hukukunda** bu konuda tereddüt bulunmamaktadır. Zira “*Haczi caiz olmayan mallar ve haklar*” başlığını taşıyan İcra ve İflas Kanunu m. 82’de, “*Borçlunun hâline münasip evinin haczedilemeyeceği*” açıkça öngörülmüştür.

B. Benzer Yönleri

1. Mecelle’ye göre (Mecelle, m. 999) haciz, borçlunun önce nukûd/paraları, bu yetmez ise urûz/menkul malları bu da yetmez ise akar/gayrimenkul mallarında uygulanır. Bu hükme göre borçlunun nakit parası veya menkul malları varsa gayrimenkulü olan evi haczedilmez. Bir başka deyişle İslam Hukukunda hacizde tertip ilkesi öngörülmüştür. **Türk icra hukukunda** da benzer bir durum söz konusudur. Zira hukukumuzda da “hacizde tertip ilkesine” göre icra memuru, borçlunun mallarını önce çekişmeli¹⁰⁶ ve çekişmesiz¹⁰⁷ mallar olarak ikiye ayırmalıdır. Bu çerçevede icra müdürü haciz işlemlerini yaparken, haciz mahallinde bulunan üçüncü kişilere (özellikle malı borçlu ile birlikte elinde bulunduran üçüncü kişiye) hacze ilişkin bir itirazlarının olup olmadığını sormalıdır. Şu halde icra müdürü *hacizde tertip ilkesi* gereğince önce çekişmesiz mallardan hacze başlamalı; ayrıca yine bu ilke gereğince **icra müdürü borçlunun önce taşınır mallarını, ardından taşınmazlarını haczetmelidir**. Şu halde hem çekişmeli malların hem de çekişmesiz malların haczedilmesi sırasında, bir de taşınır mal-taşınmaz mal değerlendirmesi yapılmalı; icra müdürünce, borçlunun önce çekişmesiz mallarını, çekişmesiz mallardan da önce taşınır malların haczedilmesi gerekir. İcra memuru taşınır malları haczederken de, yokluğu borçlu ve ailesine en az zarar verecek

106 Çekişmeli mallar, borçluya ait olup olmadığı kesin olmayan malları ifade etmektedir. **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 200.

107 Çekişmesiz mallar, borçluya ait olduğu kesin olan mallardır. **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 200.

malından başlamak üzere taşınması ve paraya çevrilmesi kolay mallara öncelik tanınmalıdır¹⁰⁸. Sonuçta, konumuzla ilgili olarak borçlunun nakit parası veya menkul malları varsa gayrimenkulü olan (haline münasip) evi de haczedilemeyecektir.

2. İslam İcra Hukukunda borçlunun birden fazla evi varsa bunlardan sadece birinin borçluya oturmak üzere bırakılıp diğerlerinin satılarak parasının alacaklılara verileceği belirtilmektedir (Karş. Mecelle, m. 999). Bu konuda özellikle Hanbeli mezhebi hukukçuları, borçlunun iki evi varsa, bunlardan birine haciz konulup satılacağı ve alacaklılara olan borç ödeneceğini, çünkü birden fazla evin kişinin asli ihtiyacından fazla olan bir durum olduğunu belirtmektedirler.

Türk icra hukukunda ise borçlunun kendisi ve ailesinin durumu dikkate alındığında, birden fazla eve ihtiyaç duyduğunun anlaşılması hâlinde, ihtiyaç sayısı kadar evin haczedilmesi mümkün değildir. Başka bir ifadeyle, hâline münasip evin bir tane olması zorunluluğu yoktur. Buna karşılık iki ev borçlu için fazla ise elbette evlerden birinin borçluya oturmak üzere bırakılıp¹⁰⁹ diğerlerinin satılarak parasının alacaklılara verileceği hukukumuz bakımından da söz konusu olabilecektir.

3. İslam İcra Hukukunda, Mecelle'ye göre, bir hakimin/mahkemenin kararının istinaf ve temyiz yoluyla tetkik edilmesi nasıl istenebiliyorsa, icra ve iflas dairelerinde çalışan hâkim ve memurların işlemlerinin de şikâyet yoluyla incelenmesinin mümkün olduğu belirtilmektedir. Benzer şekilde **Türk icra (ve iflas) hukukunda** da şikâyet (İİK m. 16 vd.) yolu söz konusudur. Yukarıda bu hususa ayrı başlık altında değinilmiştir.

SONUÇ

Batı toplumu sanayileşme sonrasında maddi menfaate dayalı ilişkiler üzerine kurulmuş bir toplum haline gelmiş, bir bakıma sanayi toplumunda borçlu ile alacaklı arasındaki ilişkilerin yönü değişmiştir. Doğu'da bu iki kesim arasında kardeşlik, dostluk ve sevgiye dayalı sıcak ilişkiler hâlâ canlılığını muhafaza etmektedir. Batı'da bu devrede borçlu ile alacaklı arasındaki menfaate dayalı ilişkiler hâkim hale gelmiştir. Buna karşılık, İslam Hukukunun kaynaklarında bir taraftan borçlunun borcunu ifa etmesi

108 Atal/Ermenek/Erdoğan, s. 200.

109 Yargıtay bu durumda isabetli şekilde, borçlunun birden fazla ev arasında tercih hakkının bulunduğu kanaatindedir. Bkz. 12. HD. 15.09.1994, 10030/10523 (www.hukukturk.com: E.T. 4.3.2024).

istenirken, diğer taraftan alacaklıların borçluya mühlet vermeleri¹¹⁰, hatta alacaklılarının bir kısmından veya tamamından vazgeçmeleri tavsiye edilmiş¹¹¹, borçluya mühlet veren, alacağını kısmen veya tamamen borçluya bağışlayan alacaklının kıyamet gününde mükâfatlandırılacağı ifade edilmiştir¹¹². Bu durum İslam Hukukunun aynı zamanda din kuralı niteliğini haiz olması ve bu din kurallarının müeyyidesinin uhrevi (manevi) olması¹¹³ ile açıklanabilir. Buna karşılık İslam Hukukunun uygulama alanı bulunduğu hukuk sistemlerinde, din kuralları aynı zamanda hukuk kuralı niteliğinde bulunduğundan, bu fark ortadan kalkar; zira din kurallarına aykırı hareket halinde devlet tepkisi ile karşılaşılır.

Sonuç itibarıyla; bir bütün olarak değerlendirildiğinde, **borçlunun haline münasip evinin haczedilememesi** ile ilgili olarak **İslam İcra Hukuku ile Türk İcra Hukuku** arasında esaslı bir fark bulunmadığı, konuyla ilgili tartışmaların çoğunun benzer noktalarda yoğunlaştığı, günümüz hukuku bakımından yapılan bazı görüş ve tartışmaların gerek mezhep imamları gerekse diğer İslam hukukçularınca da yapıldığı, hatta birçok hususta benzer çözümler getirdikleri görülmektedir.

---

110 Türk borçlar hukuku bakımından karşı. “Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde a. Süre verilmesi” kenar başlıklı **TBK, m. 123**: “*Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde, taraflardan biri temerrüde düştüğü takdirde diğeri, borcun ifa edilmesi için uygun bir süre verebilir veya uygun bir süre verilmesini hâkimden isteyebilir*”.

111 Örneğin bkz. **Bakara Suresi 280. Ayette**; “*Eğer eli darda olan birisi borçlu ise eli genişleyene kadar beklemek gerekir. Şu da var ki, bağışlamanız, eğer bilerseniz sizin için daha hayırlıdır*” buyurulmuştur.

112 **Atar**, İslam İcra ve İflas Hukuku, s. 98.

113 Din kurallarının yaptırımının “cehennem azabı çekme korkusu” olduğu yönündeki görüş için bkz. **Gözler**, s. 49.

KAYNAKÇA

Ak, Ayhan, İslâm Borçlar Hukuku, 1. Baskı, Üniversite Yayınları, Samsun 2018.

Akıntürk, Turgut/Ateş Karaman, Derya, Medeni Hukuk, 6098 sayılı Yeni Borçlar Kanununa Uyarlanmış, 21. Baskı, Beta Yayınları, 2015.

Akil, Cenk, “Yargıtay Kararları Işığında Hâline Münasip Evin Haczedilmezliği (Meskeniyet) İddiası (İİK m. 82/12)”, AÜHFD, C. 60, S. 4, 2011, s. 775-808.

Akkan Pekcanitez, Mine, Usûl Hukuku, 15. Baskı, Oniki Levha Yay., İstanbul 2017.

Akkıran, Gülfem, Borçlunun Hâline Münasip Evinin Haczedilmezliği, Seçkin Yayınları, Ankara 2021.

Ali Haydar Efendi, Düreru’l-hükkâm şerhu Mecelleti’l-ahkâm, 4 Cilt, 3. Baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2018.

Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayvaz, Sema/Hanağası, Emel, İcra ve İflas Hukuku, Güncellenmiş 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2023.

Aslan, Kudret, “Hacizde Sıra (Tertip)”, AÜHFD, C. 54, S. 2, 2005, s. 269-318.

Aslan, Kudret/Akyol Aslan, Leyla, “İlama Bağlı Para Alacağı İçin İlam-sız İcra Takibi Yapılması, Dürüstlük Kuralına ve Hayatın Olağan Akışına Aykırı mıdır?”, Prof. Dr. Ramazan Arslan’a Armağan, C. 1, Ankara 2015, s. 195-251.

Aşık, İbrahim/Oruç, Yakup/Tok, Ozan/Saçar, Ömer Faruk, İcra ve İflâs Hukuku, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2023.

Atar, Fahreddin, “Haciz”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 14, s. 518-520, TDV Yayınları, İstanbul 1996.

Atar, Fahreddin, İslam İcra ve İflas Hukuku, Marmara Üniv. İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1990.

Atar, Fahrettin, İslam Yargılama Hukukunun Esasları, Marmara Üniv. İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 2019.

Aydın, Mehmet Akif, “Borç”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 6, s. 285-290, TDV Yayınları, İstanbul 1992.

Aykutalp, Aslı, “Anayasa Mahkemesi’nin 2016/10454 Başvuru Numaralı Kararı Nazarında Aile Konutunun Haczedilmezliğine İlişkin Değerlendirmeler”, Prof. Dr. Selçuk Öztek’e Armağan, C. 1, İstanbul 2022, s. 421-446.

Balkan, Yavuz, Haczedilmezlik ve Benzer Müesseseler, Seçkin Yayınları, Ankara 2009.

Bilmen, Ömer Nasuhi, Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu, 8 Cilt, Bilmen Basım ve Yayınevi, İstanbul ts.

Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmâil, Şâhîh-i Buḥârî, 9 Cilt, Sultaniyye Matbatu'l Kubra el-Emiriyye, Bulak 1311.

Buhuti, Mansur b. Yunus, Keşşafü'l-kına an metni'l-İkna', ed. Hilal Musaylihi. 6 Cilt, Daru Alemlî'l Kütup, Beyrut ts.

Bulut, Uğur, "Borçlunun Hâline Münasip Evi Üzerinde İpotek Tesisi ve Hacedilmezlikten Feragat", DEÜHFD, Prof. Dr. Burhan Ceyhan'a Armağan, C. 12, 2010, s. 1073-1103.

Çelik, Ferhat, Hacedilmezlik Kavramı ve Özel Kanunlarda Düzenlenen Hacedilmezlik Hâlleri, Adalet Yayınevi, Ankara 2024.

Çelikoğlu, Cengiz Topel, Hukuki Mahiyeti ve Hüküm Etkileri İtibariyle İcra Mahkemesinin Yargısal Görevleri, Ekin Basım Yayın, Bursa 2023.

Devellioğlu, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, 31. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara 2015.

Dölek, Adem/Özbay, İbrahim, "Hadis Metinlerinde ve Türk Hukuk Mevzuatında Borçların Ödenmemesinin Sonuçları", Yargıtay Dergisi, C. 46, S. 1, 2020, s. 15- 54.

Dönmez, Murat, "Aile Konutunun Haczi", TBB Dergisi, S. 77, 2008, s. 349-358.

Emir, Muhammed b. İsmail, Sübülü's-selam şerhi Bulûgü'l-meram, 4 Cilt, Daru'l-Hadis, Kahire 1997.

Erdoğan, Mehmet, Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlülüğü, 2. Baskı, Ensar Neşriyat, İstanbul 2005.

Göktürk, Damla, "Borçlunun Haline Münasip Evinin Tasarrufun İptali Davasına Konu Olup Olmayacağı Sorunu", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 18, S. 36, Güz 2019/2.

Görgün, L. Şanal/Börü, Levent/Kodakoğlu, Mehmet, İcra ve İflâs Hukuku, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2023.

Gözler, Kemal, Hukuka Giriş, Güncellenmiş 21. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa 2024.

Göztepe Çelebi, Ece, "Bireysel Başvuru Kararlarının Bağlayıcılığı ve İcra Sorunu ile Kurumsallaşma İhtiyacı", Anayasa Yargısı, C. 32, S. 1, 2016, s. 93-118.

Işık, Serpil, "İcra Hukuku'nda Yoksulluğun Önlenmesinde Bir Araç Olarak Hacedilmezlik", İçinde 6. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali (Yoksulluk) Tebliğler, edt. Prof. Dr. Adem Sözüer, İstanbul 2016, s. 467-503.

İbn Âbidîn, Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdülazîz ed-Dimaşkî, Reddü'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr, 6 Cilt, Şeriketü Mustafa el-Bâbî el-Halabî, Mısır 1966.

İbn Kudâme, Abdullah b. Ahmed, el-Kâfi, 4 Cilt, Daru'l-Kutübi'l-İlmiyye, Beyrut 1994.

İbn Kudâme, Abdullah b. Ahmed, el-Muğnî, ed. Abdullah et-Türkî, 15 Cilt, Dâru Alemlî'l Kütüp, Riyad 1997.

İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Cemâleddin Muhammed b. Mükerrrem, Lisânü'l-Arab, 15 Cilt, 3. Baskı, Daru Sadır, Beyrut 1414.

Kaçak, Nazif, Açıklama ve İçtihatlarla Haczedilemezlik, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2006.

Kahveci, Nuri, Mukayeseli İslâm Borçlar Hukuku (Şirketler İlaveli), Hikmetevi Yayınları, İstanbul 2017.

Kalabalık, Halil/**Erdem**, Murat, Temel Hukuk Bilgisi, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 8. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2016.

Karadağ, Özgür, "Tüketici Hakem Heyetlerinin Görevi Kapsamında Kalan Alacaklar Bakımından İlâmsız Takip Yapılıp Yapılamayacağı Sorunu", YD, 2016/4, s. 783-806.

Karaman, Hayreddin, Mukayeseli İslam Hukuku, 3 Cilt, 5. Baskı, Nesil Yayınları, İstanbul 1996.

Kâsânî, Ebû Bekr Alaeddin Ebû Bekr b. Mes'ud b. Ahmed el-Hanefî, Bedâ'i'ü's-şanâ'î fî tertîbi's-şerâ'î, 7 Cilt, Daru'l-Kutübü'l-İlmiyye, Beyrut ts.

Kiraz, Taylan Özgür, "İsviçre Federal Mahkemesinin Bir Kararı Çerçevesinde Takip Hukukunda Şikâyet Eden Taraf Bakımından İlgili Kavramı", Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan, Ankara 2008, s. 561-566.

Komisyön, el-Mevsuatü'l-fıkhiyye, 45 Cilt, Kuveyt Vizaretü'l-Evkaf ve's-Şuuni'l-İslâmiyye, Kuveyt 1404.

Komisyön, Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye, ts.

Kuru, Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, Legal Yayınları, Ankara 2017.

Kuru, Baki, "Haczi Caiz Olmayan Şeyler", AÜHFD, C. 1, S. 4, 1962, s. 277-326.

Kuru, Baki, İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

Kuru, Baki, İcra ve İflâs Hukuku, C. 1, 3. Baskı, Evrim Dağıtım, İstanbul 1988.

Merginânî, Ebû'l-Hasan Burhaneddin Ali b. Ebî Bekr, el-Hidâye, ed. Talal Yusuf, 4 Cilt, Daru İhyai't Tûrasi'l Arabî, Beyrut ts.

Muşul, Timuçin, Haciz ve Hacze İştirak, Adalet Yayınevi, Ankara 2019.

Muşul, Timuçin, İcra ve İflâs Hukuku, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, İstanbul 2008.

Müslim, Müslim b. el-Haccâc, el-Câmi'ü's-şâhîh, nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, 5 Cilt, Dâru İhyai'l Kutbi'l Arabiyye, Kahire 1374.

Namlı, Mert, “Anayasa Mahkemesi’nin Aile Konutu Hakkında Haczedilemezlik Şikayetinin İleri Sürülmesine İlişkin 12.12.2019 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi”, LHD, C. 18, S. 211, 2020, s. 3085-3120.

Nevevi, Ebû Zekerıyyâ Muhyiddin Yahyâ b. Şeref, el-Mecmu’ şerhi’l-Mühezzeb, ed. Muhammed Necib el-Mutî, 20 Cilt, Daru’l Fikir, Beyrut ts.

Özbay, İbrahim, “İcra ve İflâs Hukukumuzda Haczedilemezlikten Feragat (İİK m. 83/a)”, AÜEHFD, C. IX, S. 1-2, 2005, s. 543-567.

Özbek, Mustafa Serdar, “Tüketici Hakem Heyetinin Görevine Giren Alacaklarla İlgili Olarak İlâmsız Takip Yapılamayacağına İlişkin Yargıtay Kararlarının Tahlili”, MİHDER, S. 2, 2015, s. 39-68.

Özekes, Muhammet, İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler, Adalet Yayınları, Ankara 2009.

Pehlivanlı, Gündüz, Açıklamalı İcra ve İflas Kanunu, Turhan Kitabevi, Ankara 1998.

Pekcanitez, Hakan/Simil, Cemil, İcra- İflâs Hukukunda Şikâyet, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017.

Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Sungurtekin Özkan, Meral/Özekes, Muhammet, İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, 10. Baskı, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2023.

Remlî, Şemseddin Muhammed b. Ahmed, Nihaytü’l-muhtac ila şerhi’l-minhac, 8 Cilt, Daru’l Fikir, Beyrut 948.

Sabuni, Muhammed Ali, Fıkhu’l Muâmelât, 4 Cilt, el-Mektebetü’l Asriyye, Beyrut 2007.

Selçuk, Seyhan, “İcra ve İflâs Kanunu’nun 79/a Maddesi Uyarınca Konutta Haciz”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 2, 2023, s. 412-425

Serahsî, Şemsülemme Muhammed b. Ahmed, el-Mebsût, 30 Cilt, Daru’l Marife, Beyrut 1431.

Şafii, Ebû Abdullah Muhammed b. İdris b. Abbas, el-Üm, 2. Baskı, 8 Cilt, Daru’l Fikir, Beyrut 1983.

Şevkânî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ali, es-Seylül’l-cerrari’l-mütedafık ala hadaiki’l-ezhar, Daru İbn Hazm, ts.

Şevkânî, Muhammed b. Ali, Neylül’l-evtar şerhi Münteka’l-ahbar, 8 Cilt, Daru’l-Hadis, Mısır 1993.

Taşpınar, Sema, Borçlunun Bazı Mallarının Haczedilememesi ve Nedenleri (Haczedilemezlik ve Nedenleri), Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 1994.

Taşpınar Ayvaz, Sema, Tüketici Hakem Heyetlerinin İşleyişi ve Sorunlar (Tüketici Hukuku Konferansı, 5-6 Aralık 2015), Ankara 2016, s. 283-306.

Turay, Fatih, Finansal Açıdan İslâm Borçlar Hukuku (İslami Finans Teorisi), 1. Baskı, Ensar Neşriyat, İstanbul 2019.

Topuz, Gökçen, “Aile Konutunun Haczi ve Kiralanan Aile Konutunun İlâmsız İcra Yoluyla Tahliyesi”, ERÜHFD, C. 3, S.1, 2008, s. 271-291.

Umar, Bilge, İcra ve İflâs Hukukunun Tarihî Gelişmesi ve Genel Teorisi, Ege Üniv. İktisadi ve Ticari İlimler Fak. Yayınları, İzmir 1973.

Yıldırım, Kamil/**Yıldırım**, Nevhis Deren, İcra Hukuku, 4. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2009.

Yılmaz, Ejder/**Yardım**, Mehmet Ertan, Tüketici Hakem Heyeti Milli Şerh, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, Aristo Yayınları, İstanbul 2016.

Wensinck, Arent Jean, el-Mu’cemü’l-müfehres li-elfâzi’l-hadis’in-ne-bevi, 8 Cilt, Daru’d-davet, İstanbul 1988.

Zeyleî, Osman b. Ali, Tebyinü’l-hakayık, 6 Cilt, Matbaatü’l Kübra el-Emiriyye, Kahire 1314.

Zuhaylî, Vehbe, el-Fıkhü’l-İslâmî ve edilletuhu, çev. Ahmet Efe vd, 10 Cilt, Risale Yayınevi, İstanbul 1994.